

Porsuk-Zeyve Höyük Hellenistik Dönem Yerel Üretim ve Geleneksel Boya Bezemeli Seramikleri

Porsuk-Zeyve Höyük Hellenistik Period Local Production and Traditional Painted Decorated Ceramics

Emine KÖKER GÖKÇE* Claire BARAT**

Öz: Porsuk-Zeyve Höyük'te uzun süredir devam eden kazılarda Hellenistik tabakadan boya bezemeli seramikler ele geçmiştir. Bu seramiklerin yüzeyi çeşitli motiflerle bezenmiştir. Bu çalışmada, Porsuk-Zeyve Höyük Demir Çağı kapları üzerinde rastlanan ve Hellenistik Dönem'de de kullanılmaya devam eden bant/spiral, benek ve kuş bezemeli seramikler üzerinde durulmuştur. Porsuk-Zeyve Höyük'te 2011 yılında Şantiye II alanında H07 plan karesinde, buluntular ve C14 yöntemi ile Hellenistik Dönem'e tarihlenen, seramik fırını tespit edilmiştir. Seramik fırınının Geç Demir Çağı tabakası üzerine inşa edilmesinden dolayı Hellenistik Dönem'in erken evresinden itibaren kullanılmaya başlandığı ve buluntular yardımıyla kullanımının MÖ II. yüzyıla kadar devam ettiği anlaşılmaktadır. Boya bezemeli seramiklerin bu fırında üretildiği düşünülmektedir. Porsuk-Zeyve Höyük yerel üretim seramikleri bu çalışmayla tanıtılmış ve Orta Anadolu seramiği ile ilişkisi irdelenmiştir.

Abstract: During the long-lasting excavations at Porsuk-Zeyve Höyük paint decorated vessels were found in the Hellenistic layer. The surfaces of these vessels are decorated with various motifs. In this study, Hellenistic vessels with band/spiral, dot and bird decoration motifs, which are also seen on the Iron Age vessels from Porsuk-Zeyve Höyük and were still use in the Hellenistic Period, are discussed. A ceramic furnace was found in the plan square H07 in the Chantier II area in Porsuk-Zeyve Höyük in 2011. This furnace was dated to the Hellenistic Period using finds and the C14 method. Since the ceramic furnace was built on the Late Iron Age layer, it started to be used in the early phase of the Hellenistic Period. It is understood from the finds that the use of the furnace continued until the IInd century BC. It is thought that the paint decorated vessels were produced in this furnace. The locally produced vessels of Porsuk-Zeyve Höyük were introduced with this study and their relation with Central Anatolian ceramics was examined.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik Dönem • Bant • Motif • Fırın • Yerel Üretim

Keywords: Hellenistic Period • Banded • Decoration • Furnace • Local Production

* Dr. Öğr. Üyesi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Nevşehir. 0000-0002-8007-7635 | eminekoker@nevsehir.edu.tr

** Doç. Dr., Université Polytechnique Hauts-de-France, Campus des Tertiales 59 313 Valenciennes Cedex 9, Fransa. 0000-0002-0213-3451 | Claire.Barat@uphf.fr

Bu çalışmada yer alan çizim ve fotoğrafların bir kısmı Porsuk-Zeyve Höyük Kazı arşivinden alınmış ve bir kısmı Emine Köker Gökçe tarafından hazırlanmıştır.

Makale Türü: Araştırma | Geliş Tarihi: 27/05/2022 | Kabul Tarihi: 21/06/2022 ; Köker Gökçe E. & Barat C. 2022, "Porsuk-Zeyve Höyük Hellenistik Dönem Yerel Üretim ve Geleneksel Boya Bezemeli Seramikleri". *Cedrus X*, 139-164.

Giriş

Porsuk-Zeyve Höyük Niğde'nin Ulukışla ilçesinde yer almaktadır. Höyük 1961 yılında yol çalışmaları sırasında tespit edilmiştir. Porsuk-Zeyve Höyük'ün batı kısmına iş makinalarının girmesiyle yerleşim zarar görmüş ve bu alandan Hitit hiyeroglif yazıtı tespit edilmiştir¹. Niğde Müzesi'ne taşınan yazıtı inceleyen Fransız ekip, 1968 yılında höyükte kazı çalışmalarını başlatmıştır. Porsuk-Zeyve Höyük, Akdeniz'i Orta Anadolu ve Kappadokia'ya bağlayan yol üzerinde yer almasıyla stratejik konuma sahiptir².

Şu ana kadar höyük üzerinde dört noktada kazı çalışmaları yürütülmüştür (Fig. 1). Bunlardan ilki, Şantiye I olarak adlandırılan, tek sezon kazı çalışmasının yürütüldüğü, höyüğün batı eteğindeki alandır. Şantiye I'de Roma Dönemi'ne ait mimari yapı ve buluntular ortaya çıkarılmıştır. Şantiye II höyüğün batısındadır. Oldukça geniş olmakla birlikte Hitit sur sistemi ve kuleler açığa çıkarılmıştır. Şantiye II'de kazı çalışması 1968 yılında başlamış ve hâlâ devam etmektedir. Şantiye III'te ise tek sezon kazı/sondaj çalışması yürütülmüş ve Hitit sur duvarı ortaya çıkarılmıştır. Şantiye IV höyüğün kuzeydoğu ucunda yer alır. Şantiye II ve IV'te ana kayaya ulaşılmıştır. Porsuk-Zeyve Höyük'te Hitit Dönemi ve Demir Çağı'na ait güçlü sur sistemleri tespit edilmiştir³. Yerleşimde MÖ XVII. yüzyılın ikinci yarısından MS IV. yüzyıla kadar devam eden yerleşim izleri ortaya çıkarılmıştır⁴.

O. Pelon, höyüğün Hellenistik Dönem seramiklerinin karakteristik özellikler yansıttığını ifade etmektedir⁵. Bu nedenle höyüğün Hellenistik Dönem'ini anlamada seramikler önemli bir yer teşkil etmektedir. D. Beyer, Hellenistik seviyeyi Porsuk II olarak değerlendirmiştir. Hellenistik Dönem buluntuları kireç taşı ile örülmüş mimari yapılar içerisinde gelmiştir⁶. Şantiye IV alanı Hellenistik Dönem'e dair en fazla buluntunun elde edildiği alandır.

Orta Anadolu'da kazı ve yüzey araştırmaları sırasında yerleşimlerde karşılaşılan çok renkli seramik başlarda Galatlarla ilişkilendirilmiştir. Bu boyalı seramikler buluntu bölgesine göre Kappadokia⁷, Pontus⁸ veya Kızılırmak Havzası kapları⁹ olarak adlandırılmıştır. Ancak bu boyalı seramikler, bezemede kullanılan boya, bezeme ve formlarda farklılıklar gösterse de Orta Anadolu'nun geneline yayılmıştır. Boyalı seramikler üzerine ilk kez R. Zahn¹⁰ çalışmıştır. Zahn, Boğazköy boyalı seramiğini

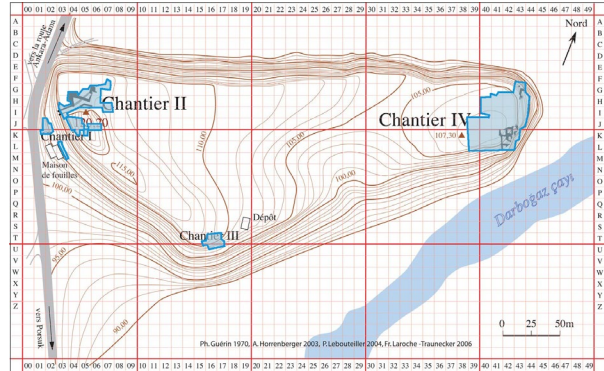

Fig. 1. Porsuk-Zeyve Höyük Kazı Alanları (Şantiye I-IV)

¹ Pelon 1970, 279-280.

² Ramsay 1903, 403-405.

³ Beyer 2012a, 101-102.

⁴ Beyer 2012a, 101-110.

⁵ Pelon 1978, 355-357

⁶ Beyer 2012b, 196-198 Fig. 47.

⁷ Genouillac 1926.

⁸ Akarca 1960, 142-146.

⁹ Zoroğlu 2001, 515.

¹⁰ Zahn 1907, 638-644.

Tuna Bölgesi'nde görülen beyaz zemin üzerine renkli boyama teknikli seramiklerle ilişkilendirerek bu seramikleri "Galat seramiği" olarak adlandırmıştır¹¹. K. Bittel ise sözde Galat seramiği olarak değerlendirdiği bu boyalı seramiklerin rastlandığı yerleşimlere yenilerini eklemiştir¹². Bittel, bu seramiklerin tek bir kültüre atfedilemeyeceğini belirterek¹³ üretim merkezi olarak da Tavium'u işaret etmektedir¹⁴. B. Alkım ise 1950 yılında Kırşehir Höyüğü'nden topladığı bir grup seramiği Galat seramiği adı altında ele almıştır¹⁵. A. Akarca ise Hellenistik Dönem Pontus seramiğini değerlendirdiği çalışmada Kara Samsun/Amisos'ta tespit edilen ve Zahn tarafından Galatlara atfedilen seramikleri irdemiştir¹⁶. Çok renkli bezemeli seramikleri, bölgenin geleneğini yansıtan ve Galatlara değil bu bölgeye özgü mal grubu olarak değerlendirmiştir¹⁷. F. Maier, Boğazköy'den ele geçen seramikleri detaylı bir şekilde ele almış ancak bu malzemeyi tanımlayacak yeterli karşılaştırma örneğine ulaşamamıştır¹⁸. Galat seramiği olarak ele aldığı seramiklerin, Galatlardan ziyade yerli (Phryg) seramiğin devamı niteliğinde olduğu sonucuna varmıştır¹⁹. L. Zoroğlu ise Eskiyapar²⁰ ve "Kızılırmak Havzası Boyalı Kapları" başlıklı çalışmalarıyla bu seramiklerin görüldüğü yerleşimlere yenilerini katmıştır²¹. Orta Anadolu'da araştırmalar arttıkça boyalı seramiklerin rastlandığı yerleşim yerlerinin sayısı da artmıştır²². Maier boyalı seramiklerin MÖ III. yüzyılın ikinci yarısından Augustus dönemi sonuna (MÖ 27-MS 14) kadar kullanım gördüğünü ifade etmiştir²³. Boğazköy'de boyalı seramikler Osankayası'nda MÖ II. yüzyılın sonlarına ait kalıp yapımı kâselerle birlikte ele geçmiştir²⁴.

Zoroğlu, Kızılırmak Havzası kaplarının yayıldığı alanı üç bölgeye ayırmıştır²⁵. Birinci bölge Pontus; Amisos ve Amasya, ikinci bölge Kızılırmak Havzası ve üçüncü bölge Kızılırmak Havzası'nın aşağı kısmı, Kappadokia'nın bir bölümüdür²⁶. Bu boyalı seramiklerin son yıllardaki araştırmalarla Zoroğlu'nun bahsettiği alanın dışına da taşığı görülmektedir. Konya ve Karaman illeri yüzey araştırmalarında yerel üretim boyalı seramikler oldukça yoğun ele geçmektedir²⁷.

¹¹ Zahn 1907, 638-644.

¹² Bittel 1974, 227-237.

¹³ Bittel 1973, 174.

¹⁴ Bittel 1942, 31-34 Lev. 13: b-d; Bittel 1974, 227-237.

¹⁵ Alkım 1956, 74-75; Res. 20-23.

¹⁶ Akarca 1960, 142-146.

¹⁷ Akarca 1960, 142.

¹⁸ Maier, Galat seramiğinin Boğazköy'ün yanı sıra Alaca Höyük, Büyük Nefesköy-Taviôn, Gordion, Kırşehir-Höyük ve Pazarlı'da tespit edildiğini belirtmiştir (Maier 1963, 219-220).

¹⁹ Maier 1963, 218-220.

²⁰ Zoroğlu 1976, 209-214.

²¹ Zoroğlu 1978, 1-202.

²² Bittel 1942, 31-34 Lev. 13: b-d; Lev. 14: a-b; Ünal 1968, Res. 46, 52; Şek. 20; Balkan & Sümer 1968, Res. 8; 1970, 37-49; Res. 2-3; Polacco 1969, 54-71 Fig. 21; 1970, Tav. XXV: A; 1971, Tav. XIII; 1972, Fig. 6 ve Fig. 11; Kühne 1969, 35-36, 43-44; Pl. 10; Pecorella 1975, 9-76; Özsait & Özsait 2003, 323-342; Körsulu 2014, 89-133; Kan Şahin 2019, 103-117 Lev. 111-112; D'Alfonso *et al.* 2020, 65 Fig. 4, Köker Gökçe 2021, 131-146.

²³ Maier 1963, 251-252.

²⁴ Bittel 1955, 30-31 Abb. 13.

²⁵ Zoroğlu 2001, 521-522.

²⁶ Zoroğlu 2001, 521-522.

²⁷ Bilgin 2004, Çiz. 5-6; Zoroğlu 2007, Lev. 8-10; Köker Gökçe 2017, 130-150; Körsulu 2019, Fig. 20; Massa *et al.*

Geometrik, bitki, hayvan bezemeli ve beyaz, kahverengi, kırmızı, siyah ve bu renklerin tonlarında bezenmiş boyalı seramiklerle Orta Anadolu'nun hemen her bölgesinde karşılaşılmaktadır. Porsuk-Zeyve Höyük boyalı seramikleri konu edilen "Galat seramiği, Pontus yerli seramiği, Kızılırmak Havzası kapları ve Orta Anadolu boyalı seramikleri" gibi adlandırılan seramiklerle ilişkilidir.

Formlar

Porsuk-Zeyve Höyük'te boyalı seramikler olarak değerlendirdiğimiz grupta içe çekik ağızlı kâseler, ağız kenarı tablalı kâseler, dışa çekik ağız kenarı profilli kâseler ve bu seramiklere ait gövde ve kaide parçaları yer almaktadır.

İçe Çekik Ağızlı Kâseler

Porsuk-Zeyve Höyük'te en yoğun karşılaşılan gruba içe çekik ağızlı kâseler oluşturmaktadır. Fig. 2a ve Fig. 2b'de yer alan kâse parçaları 2009 yılında Şantiye IV alanı J41 plan karesinden ve Fig. 2c'deki kâse parçası 2011 yılı Şantiye IV alanında ele geçmiştir. Kâselerin formunu şu şekilde tanımlayabiliriz. Ağız düşeyde dışa doğru hafif taşmış gövdede ise içe doğru açıyla dönüş yaparak köşeli profil oluşmuş ve kaideye doğru eğimle devam etmiştir (Fig. 2a-b). Atina Agorası'nda bu tip kâseler, metalik kahverengi-kırmızı astarlı, derin içe çekik ağızlı grup içerisinde değerlendirilmiş ve MÖ 225-175 tarih aralığına yerleştirilmiştir²⁸. Labraunda'da benzer formlu kâse ise iç kısmı ince siyah astarlıdır ve MÖ III-II. yüzyıla tarihlenmiştir²⁹. V. Gassner, Ephesos Tetragonos-Agora'da tespit edilen kâsenin benzer formlarının Doğu'da Samaria ve Tarsus'ta popüler olduğunu ifade etmektedir³⁰. Laodikeia'da benzer profilli kâse iç ve dış yüzey yarıya kadar gri ve siyah renklere astarlıdır ve MÖ III. yüzyıl sonu II. yüzyıl ortasına tarihlenmiştir³¹. Boğazköy'de bu tip kâseler Porsuk-Zeyve Höyük kâseleri gibi bant bezelidir³². Boğazköy'deki bant bezemeli derin kâselerin Orta Hellenistik Dönem'de, MÖ III. yüzyıldan MÖ II. yüzyıl ortalarına kadar kullanıldığı düşünülmektedir. Fig. 2a-c'de yer alan kâselerin tarihi için benzer formlardan dolayı MÖ III-II. yüzyıllar önerilebilir.

Fig. 2d-e'de yer verilen kâseler 2005 yılı kazı çalışmaları sırasında ele geçmiştir. Kâseler ağızdan kaideye oval profiliyle küresele yakın bir form vermektedir. Bu kâselerde ağız içe eğim yapmadan düz bitmektedir. Ağız kenarı düşeyde uzun inmekte ve gövdeye yumuşak dönüş yaparak geçmektedir.

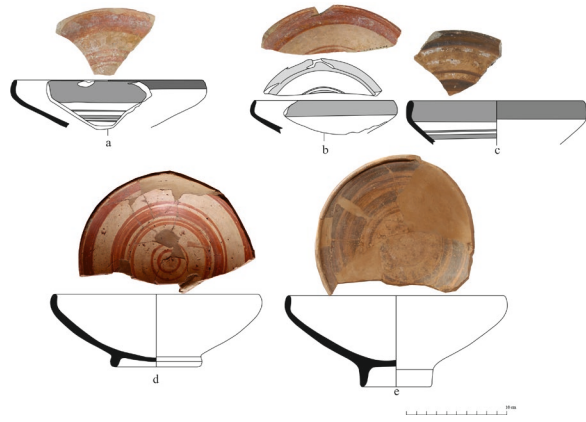

Fig. 2. Porsuk-Zeyve Höyük'ten İçe Çekik Ağızlı Kâseler

2020, Fig. 8: 14-15 (Bu parçalar Geç Demir Çağı'na verilse de Hellenistik Dönem malzemeleridir.); Osborne *et al.* 2020, Fig. 13: 9-10, 22 (Bu parçalar Geç Demir Çağı'na verilse de Hellenistik Dönem malzemeleridir).

²⁸ Rotroff 1997, 342 Fig. 63: 1010.

²⁹ Hellström 1965, 12-14 Pl. 33: 64.

³⁰ Gassner 1997, 40 Taf. 4: 67.

³¹ Duman 2010, 79, 232 Lev. XVIII: D1.

³² Maier 1963, 223, 240 Abb. 1: 3-5.

Gövde kaideye doğru eğimle daralmıştır. Kaideler halka kaide formundadır. Fig. 2d'deki kâsenin iç ve dış yüzeyi boya bezeme yapılmadan önce iyi derecede perdahlanmıştır. Bu perdahlamadan dolayı yüzey hem parlak hem de daha açık renktedir. Fig. 2e'deki basit astarlı kâsenin tüm yüzeyi özensiz astarlanmış ve astar yer yer dökülmüştür. Ephesos Tetragonos-Agora'da bu tip kâseler (Fig. 2d-e) analogi yöntemiyle MÖ II. yüzyıla tarihlenmiştir³³. Metropolis'te de MÖ II. yüzyıla verilmiştir³⁴. Tille Höyük'te benzer kâse kırmızı astarlıdır ve Hellenistik Dönem içerisine tarihlenmiştir³⁵. Gordion'da bu tip, düşey kenarlı kâse olarak adlandırılmış ve MÖ 189'a tarihlenmiştir³⁶. İç yüzeyleri ise genellikle iki ya da üç bant ve araları nokta bezeme ile süslenmiştir. MÖ II. yüzyıl özelliği gösteren bu tip kâselerle Boğazköy³⁷, Aşvan Kale³⁸ ve Ilıca/ Asarcık Höyük³⁹ gibi yerleşimlerde de karşılaşmıştır. Fig. 2d-e'de yer alan kaseler için MÖ II. yüzyıl önerilebilir.

Ağız Kısmı Tablalı Kâseler

Porsuk-Zeyve Höyük'te Hellenistik Dönem boyalıları arasında yüksek ayaklı yayvan formulu dışa çekik ağızlı kâse ele geçmiştir⁴⁰ (Fig. 3a). Kâse, Porsuk-Zeyve Höyük'te 1971 yılı kazı çalışmaları sırasında Şantiye IV alanında tespit edilmiştir. Ağız çapı 17,4, kaide çapı 9,8 cm ve 7,6 cm yüksekliğe sahiptir. Ağız tablası 2,4 cm enindedir. Ağız kenarı düz tabla şeklinde uç kısmı dışa uzanmış ve aşağı sarkmış, gövde düz aşağı inmiş ve gövdenin ortasında içe doğru keskin bir açı yaparak hafif eğimle kaideye doğru daralmaktadır. Dışa dönük, yayvan ve konik kaidenin iç kısmı boştur. Kâseyi farklı kılan yüksek ayağıdır. Bu tür yüksek ayaklı kâseler, Hellenistik Dönem'de Akdeniz'de yaygın değildir ancak Orta Anadolu'da Hellenistik Dönem'de ve öncesinde oldukça uzun süre tercih edilmiştir⁴¹.

Fig. 3. Porsuk-Zeyve Höyük'ten Farklı Kase Formları

³³ Gassner 1997, 40 Taf. 4: 63.

³⁴ Gürler 2003, 14-15 Pl. XIV: C9.

³⁵ French *et al.* 1982, 179 Fig. 13: 3.

³⁶ Stewart 2010, 197, 285 Fig. 103 ve 155; 285 (P4132).

³⁷ Maier 1963, Abb. I: 4-5.

³⁸ Mitchell 1980, Fig. 33: 353.

³⁹ Orthmann 1966, Abb. 26: 1-3.

⁴⁰ Niğde Arkeolojik eser envanterinde envanter numarası 16476'dır.

⁴¹ Bu tip yüksek ayaklı kâseler Erken Phryg'de (Gordion) ve Geç Demir Çağı'nda Kaman-Kale Höyük, Boğazköy ve Alişar'da (MÖ I. binin ikinci yarısı) Orta Anadolu Bölgesi'nde yaygındır. Bu formun Hellenistik Dönem'de de geleneksel form olarak kullanılmaya devam ettiği son yıllarda yapılan çalışmalarla anlaşılmaktadır. Erken örnekler konumuzu oluşturmadığı için burada detaylı bilgiye yer verilmemiştir [Sams 1994, 45 Fig. 13: 452, 456 (Gordion); Matsumura 2005, 196 Taf. 272: KL92-2012, KL93-202 (Kaman-Kale Höyük); Akkuzu 2018, Fig. 114: f (Boğazköy) Fig. 122: c (Alişar)].

Acem Höyük'ten ele geçen ve Niğde Arkeoloji Müzesi vitrininde Hellenistik Dönem eserleri arasında sergilenen eserler arasında yüksek ayaklı kâse yer almaktadır. Nevşehir ili Avanos ilçesi sınırlarında yer alan Topaklı Höyük'te 1969-1974 yılları kazı çalışmalarında, Hellenistik tabakada bu formda altı adet yüksek ayaklı kâseye rastlanmıştır⁴². Formları değişen bu kâseler, Porsuk-Zeyve Höyük'teki gibi kalın bant/şerit veya damla motifi yerine perdahlı ya da basit şekilde kırmızı astarlıdır. Alishar'da benzer yüksek ayaklı kâse, MÖ I. binin ikinci yarısına verilmiştir⁴³. Hacibektaş Arkeoloji Müzesi vitrininde Sulucakarahöyük'te tespit edilen yüksek ayaklı ağız kısmı tablalı kâse sergilenmektedir⁴⁴. Eskiypar kazıları sırasında Hellenistik tabakadan yüksek ayaklı kâse ele geçmiştir⁴⁵. Bu ayaklı kâsenin kil özellikleri Galat seramiği ile ilişkilendirilmiştir. Ayaklı kâsenin ortasında delikli göbek şeklinde halka bulunmaktadır. Orta Anadolu'da birçok merkezde yüksek ayaklı kâse tespit edilmiştir, ancak formları (kâse ve tabak) değişiklik göstermektedir.

Gordion'da benzer bir örnek, Porsuk-Zeyve Höyük Fig. 3a ile ağız tabla şeklinde olması gövde ortasının dirsek yaparak içe dönmesi ve kaideye doğru yumuşak eğimle daralması ile benzerdir⁴⁶. Gordion örneği ağız dışı çıkıntılı kâseler içerisinde değerlendirilmiştir. Fig. 3a'nın yüksek ayağı ise Gordion'daki başka bir kâse ile ilişkilendirilebilir. Boğazköy'de de ağız kısmı tablalı kâseye benzer formda ve bezemede seramik ele geçmiştir⁴⁷.

Fig. 3a ile benzer Fig. 3b ve c'de iki adet ağız kısmı tablalı kâse parçası yer almaktadır. Fig. 3b'deki parça 2011 yılında H07 plan karesinde Hellenistik Dönem fırının tahrip olan kısmında ele geçmiştir. Kaide kısmı korunmamış ve bu nedenle yüksek ayaklı veya halka kaideli olup olmadığı belirsizdir. Porsuk-Zeyve Höyük Fig. 3b'deki ağız kısmı tablalı kâse, Gordion'da bir parçayla benzer özellikler taşımaktadır. Bu seramiğin ağız tabla kısmı daha dar ve küçük boyuttadır. Ancak ağız kısmının tablalı olması ağızdan gövdeye geçişte oluşan hafif dirsek ve kaideye doğru çukurlaşarak gövdenin devam etmesi yönünden benzerdir. Gordion'da bu parça MÖ 189'a tarihlenmiştir ve kâsenin iç kısmı bant bezelidir⁴⁸.

Fig. 3c'de yer verilen diğer parça, 2011 yılında Şantiye IV alanında (01654) bulunmuştur. Ağız belirgin derecede düz ve geniş, ağızdan gövdeye düz inmiş ve hafif dirsek yaparak içe dönmüş ve kaideye doğru eğimli bir şekilde daralmıştır. Ilion'da Fig. 3c'de yer alan parça ile benzer form tespit edilmiştir⁴⁹. Hellenistik tabakada (MÖ 159-87) karşılaşılan ağız kısmı tablalı kâse iç ve dış yüzeyde siyah astarlıdır ve 14 cm ağız çapındadır⁵⁰. Ilion'daki bu seramik, Fig. 3c'de yer alan parça ile boyutu ve dar ağız tablalı olması, gövdenin ortasındaki dirsek ve kaideye doğru hafif eğimle daralması gibi özellikleriyle birebir benzerlikler taşımaktadır. İmikuşağı'nda bu tür ağız kenarı fazlaca dışa çekik kâseler, benzerleriyle ilişkilendirilerek MÖ II. yüzyıla verilmiştir⁵¹. Fig. 3b-c'de yer alan ağız kenarı dışa düz

⁴² Polacco 1969, 54-71 Fig. 25-26; Pecorella 1975, 9-76.

⁴³ von der Osten 1937, Pl. IX: b 704.

⁴⁴ Sulucakarahöyük'ten bahsi geçen kâse çalışmadığı için referans verilememiştir.

⁴⁵ Bayburtluoğlu 1976, 296-297, 302 Res. 36.

⁴⁶ Stewart 2010, 200, 293 Fig. 228: 333.

⁴⁷ Stewart 2010, 200, 293 Fig. 228: 333.

⁴⁸ Stewart 2010, 200-201, 293 Fig. 228: 334.

⁴⁹ Berlin 1999, 85, 140 Pl. 31: 275.

⁵⁰ Berlin 1999, 85, 140 Pl. 31: 275.

⁵¹ Derin 1995, 75 Res. 35: 10.

ve aşağı sarkan formlara birebir benzemese de Orta Anadolu'da Hellenistik Dönem içinde Boğazköy⁵², Yassıdağ⁵³, Kululu⁵⁴, Sulucakarahöyük⁵⁵, Eskiypar⁵⁶, Tyana⁵⁷ ve Ilıca/Asarcık Höyük'te⁵⁸ de rastlanmıştır.

Dışa Çekik Ağız Kenarı Profilli Kâseler

Porsuk-Zeyve Höyük 2013 yılı kazı çalışmaları sırasında Şantiye IV alanından dışa çekik ağız kenarı iki kâse parçası ele geçmiştir (Fig.3d-e). Fig. 3d-e'de yer verilen bu kâseler, ağız kısmı dışta profilli, ağızdan gövde ortasına kadar hafif daralırken gövde ortasından sonra dirsek yaparak kaideye doğru yine eğim yaparak devam etmektedir. 19 ve 24 cm ağız çapına sahip kâseler bant bezemelidir.

Atina Agorası'nda bu tip kâselerin erken örnekleri sığ, geç örnekleri derin formdadır. S. Rotroff benzer profillerin MÖ geç III. yüzyıla veya sonrasına tarihlendiğini belirtmiştir⁵⁹. Bu kâseler metalik siyah astarlıdır ve MÖ 110'a tarihlenmiştir⁶⁰. Knossos'ta bu tip kâselerin derin gövdeli olanları MÖ 250-200⁶¹, daha sığ gövdeli, dar kaideli ve keskin ağızluları MÖ II. yüzyıla tarihlenmiştir⁶². Korinthos'ta bu tipte iki adet dışa çekik ağızlı kâse değerlendirilmiştir⁶³. Bu kâselerden biri MÖ 250'lere diğeri MÖ 250-146 tarih aralığına verilmiştir. Bu iki kâsenin formunda küçük değişiklikler öne çıkmaktadır. Bu kâselerden ilkinde ağız kısmı belirgin derecede dışa çekilmiş ve gövdeden kaideye geçiş yumuşaktır⁶⁴. İkincisinde ise ağız kısa bitmiş ve gövdeden kaideye geçişte diğere göre daha keskin dönüş yapmıştır⁶⁵. Khios'ta bu tip kâsenin iç kısmı siyah astarlı, dış kısmı siyahtan griye değişen tonlardadır⁶⁶. Tondosunda rulet bezemesi yer alır. Kolonos Agoraios'ta benzer içe çekik ağızlı kâse, siyahtan kahverengiye değişen ince astarlıdır⁶⁷. Yüzük ayaklı kâse MÖ 150-100 tarihleri arasına verilmiştir.

Samaria'da üç tip dışa çekik ağızlı kâse formuyla karşılaşmıştır⁶⁸. İlk tip kâselerin tondosu palmet ve rulet bezemeli, derin ve yüksek profilli ve MÖ IV-III. yüzyılda verilmiştir⁶⁹. İkinci tip kâsenin ton-

⁵² Maier 1963, Abb. 12: 4; Kühne 1969, 35-36, 43-44 Pl. 10; Bittel 1974, 88, c-d; Zoroğlu 1978, 32 Kat. No. 13, L.XVI/2.

⁵³ Emre 1973, Şek.-Fig. 34-40: 34-36.

⁵⁴ Jones 1971, 62-64 Şek. 12.

⁵⁵ Zoroğlu 1978, 32 Kat. No. 146, L.XVII/1.

⁵⁶ Zoroğlu 1976, 346-348 Res.-Çiz. 1.

⁵⁷ Mondì 2014, 38 Fig. 3: 34.

⁵⁸ Orthmann 1966, 47-50 Abb. 26: 4-5.

⁵⁹ Rotroff 1997, 159 Fig. 61: 941-947.

⁶⁰ Rotroff 1997, 159, 337 Fig. 61: 947.

⁶¹ Coldstream 1999, 335 Fig. 4: X 21.

⁶² Coldstream 1999, 335 Fig. 4: X 28-29.

⁶³ Edwards 1975, 33-34 Pl. 3: 74, 76.

⁶⁴ Edwards 1975, 33-34 Pl. 3: 76 (MÖ 250).

⁶⁵ Edwards 1975, 33-34 Pl. 3: 74 (MÖ 250-146).

⁶⁶ Anderson 1954, 151 Fig. 15: 200.

⁶⁷ Rotroff 1983, 295 Fig. 4, Pl. 60: 92.

⁶⁸ Crowfoot *et al.* 1957, 244-248 Fig. 48: 4-8; Berlin 2015, 634-635, Pl. 6.1.4: 4-5.

⁶⁹ Crowfoot *et al.* 1957, 244-248 Fig. 48: 4.

dosu palmet ve rulet bezemeli, sıg ve diğerine göre alçak yükseklikte ve MÖ III. yüzyıla tarihlendirilmiştir⁷⁰. Üçüncü tip kâseler ise sıg ve diğerine göre daha alçak yüksekliktedir ve gövde kaideden uzaklaşmıştır⁷¹. Dış yüzeyleri yarı astarlı bu tip MÖ 3-2. yüzyıla tarihlenmiştir. Porsuk-Zeyve Höyük kâseleri bu üçüncü tipe daha yakındır. Dor'da benzer profilli 6 adet kâse tespit edilmiştir. Bu kâseler koyu gri, siyahımsı kahverengi ve kırmızımsı astarlıdır. Dor'da bu tip gövdeden dirsekli kâselerin MÖ II. yüzyılda yaygın olduğu belirtilmiştir⁷².

Akko-Ptolemais'ta, bu tip kâseler form 3 grubu altında ele alınmıştır⁷³. Siyah astarlı kâse 16 cm ağız çapına sahiptir. Paralelleri ile ilişkilendirilerek kâse tarihi için MÖ III-I. yüzyıl aralığı önerilmiştir⁷⁴. Samos'ta dışa çekik ağızlı kâsenin olduğu grup, Hellenistik Dönem'de yerel üretim seramikler arasında değerlendirilmiştir⁷⁵. Ilion'da benzer kâsenin iç ve dış yüzeyi, siyah astarlıdır ve ağız çapı 15 cm'dir⁷⁶. Kâse paralelleri ile karşılaştırılarak Hellenistik Dönem içerisine MÖ III-II. yüzyıla tarihlenmiştir. Knidos'ta ağız çapları 11-20 cm arasında değişen dışa çekik ağızlı kâseler MÖ 200-150 tarihleri arasına verilmiştir⁷⁷. Hafif pürüzlü parlak yüzeye sahip kâseler metalik görünüme sahiptir. Nagidos'ta bu tipte dışa çekik ağızlı kâseler, ağız profili yumuşak, gövde köşeli ve kaideye doğru eğim yaparak sonlanmaktadır⁷⁸. Bu kâseler derin form yansıtmaktadır ve MÖ III. yüzyılın ikinci yarısı ve MÖ erken II. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Yassıdağ'da daha derin yapısıyla ayrılan ancak ağız kenarının profilli ve gövdedeki dirsek yapısıyla benzer kâse tespit edilmiştir⁷⁹. İçte ağız kenarı boyalı kâse 2. tabakadan (Hellenistik tabaka/MÖ III. yüzyıldan MÖ II. yüzyılın ikinci yarısı) ele geçmiştir. Bunların dışında Pergamon⁸⁰, Halikarnassos Maussolleion⁸¹, Eretria⁸², Ephesos⁸³, Klazomenai⁸⁴, Antiokheia⁸⁵, Sardeis⁸⁶, Gordion⁸⁷ ve Kululu⁸⁸, Aşağı Fırat Havzası⁸⁹ ve Aşvan Kalesi'nde⁹⁰ de benzer dışa çekik ağızlı kâseler tespit edilmiştir.

⁷⁰ Crowfoot *et al.* 1957, 244-248 Fig. 48: 5.

⁷¹ Crowfoot *et al.* 1957, 244-248 Fig. 48: 6-8.

⁷² Guz Zilberstein 1995, 332 Fig. 6.60: 8.

⁷³ Regev 2009, 181 Fig. 46: 330.

⁷⁴ Regev 2009, 181 Fig. 46: 330.

⁷⁵ Hautumm 2004, 312-313 Taf. 83: 1828.

⁷⁶ Berlin 1999, 94, 132 Pl. 4: 199.

⁷⁷ Kögler 2010, 425-426, 434, 444 Abb. 2: B.7-13, Abb. 5: C.15, Abb. 9: D. 28-32; 2014, 171-172 Fig. 21: a.

⁷⁸ Durukan & Körsulu 2007, 160, 194 Kat. No. 37.

⁷⁹ Emre 1973, 71-72 Şek.-Fig. 34-40: 37.

⁸⁰ Schafer 1968, 35-36 Taf. 3: C5, 7-10.

⁸¹ Vaag *et al.* 2002, 164 Pl. 29: H19 (MÖ 225-175).

⁸² Metzger 1998, 178, 194 Abb. 241: 344.

⁸³ Gassner 1997, Taf. 5: 82-87 (MÖ II. yüzyıl); Mitsopoulos 1991, 19-20 Taf. 6: A23, 24, 26-31.

⁸⁴ Egeci 2014, 18-19 Kat. No: 28-30, 38 (MÖ II. yüzyıl).

⁸⁵ Waage 1948, 4-12 Pl. II: 40-43.

⁸⁶ Rotroff & Oliver 2003, 21 Pl. 5: 13.

⁸⁷ Stewart 2010, 200, 228 Fig. 224: 299-3001.

⁸⁸ Emre 1973, 62-64 Şek.-Fig. 34-40: 37.

⁸⁹ Derin 1994, Çiz. 53-60.

⁹⁰ Mithcell 1980, Fig. 29: 210, Fig. 34: 368.

Fig. 3d-e’de değerlendirilen dışa çekik ağız kenarı profilli kâseler, ağız dışa ve yana çekilmiş, gövde ortasında dirsek yaparak içe dönmüş ve kaideye doğru yine eğim yaparak sonlanmıştır. Porsuk-Zeyve Höyük’te ele geçen bu kâseler genel itibarıyla tüm Akdeniz dünyasında üretilen dışa çekik ağızlı kâselerle benzerdir. Ancak ağızın Akdeniz dünyasındaki örneklerde dışa belirgin derece çekik veya aşağı doğru inceler gövdeden ayrıldığı görülmektedir. Porsuk-Zeyve Höyük’te ağız gövdeden ayrılmamış hafif kalınlaştırılmış ve ince bir kanalla gövdeyle birleştirilmiştir. Bu tip dışa çekik ağız kenarı profilli kâseler, Kınık Höyük’te Geç Hellenistik tabakada ele geçmiş ancak henüz bunların yayını yapılmamıştır⁹¹. Porsuk-Zeyve Höyük dışa çekik ağızlı kâselerinin Kınık Höyükle çağdaş olduğu ve bu nedenle MÖ II-I. yüzyıl aralığına tarihlenebileceği düşünülmektedir.

Kaideler

Porsuk-Zeyve Höyük’te seramiklere ait çok sayıda kaide parçasıyla karşılaşmıştır (Fig. 4). Fig. 4a-e’de yer verilen formlar diğerlerine göre yüksek halka kaidelidir. Bu grup Atina Agorası’nda benzer profilli hafif dışbükey kaide, içe çekik ağızlı kaseye aittir⁹². Kâse MÖ 175-150 yıllarına verilmiştir. Isaura’da benzer profilli kaideler bant bezemelidir⁹³. Paralelleri ile karşılaştırılan bu kaideler MÖ III-II. yüzyıl aralığına tarihlenmiştir. Benzer profilli kaidelere Antiokheia⁹⁴ ve Gordion⁹⁵’de de rastlanmıştır. MÖ III-II. yüzyılda kullanılan seramik formları ile yakınlığından dolayı kaideler bu yüzyıllarda kullanılmış olabilir. Fig. 4f-m’de kâselere ait alçak halka kaide parçaları yer almaktadır. Bu gruptakiler içte ve dışta oval profillidir. Bu profilli kaideler Atina Agorası’nda MÖ III-MÖ geç I. yüzyıla tarihlenmiştir⁹⁶. Korinthos’ta ekhinus kâsenin halka kaideli profili Fig. 4f-m’de yer alan parçalarla ilişkilendirilebilir ve bunlar MÖ 250’ye tarihlenmiştir⁹⁷. Fig. 4’te yer alan kâse ve tabaklara ait kaide parçaları yüksek ve alçak halka kaideler, Fig. 2d-e ile benzerdir ve bu nedenle kaideler de aynı dönemde kullanılmış seramiklere ait olmalıdır.

Fig. 4. Porsuk-Zeyve Höyük Kase ve Tabaklara Ait Gövde ve Kaide Parçaları

⁹¹ Kınık Höyük 2018 yılı kazı çalışmaları sırasında laboratuvar ziyaretinde incelenmiştir. Kınık Höyük kazıları neticesinde tarafıma MÖ I. yüzyıldan sonra yerleşimin devam etmediği ifade edilmiştir (D’Alfonso *et al.* 2020, 65 Fig. 4).

⁹² Rotroff 1997, 161-162, 343 Fig. 63: 1023.

⁹³ Köker-Gökçe 2017 Kat. no. 180-185.

⁹⁴ Waage 1948, 11-18 Pl. II: 75a.

⁹⁵ Stewart 2010, 279 Fig. 139, 154: 230, 233, 241, 242, 245, 247, 254.

⁹⁶ Rotroff 1997, 409 Fig. 99: 1657, Fig. 102: 1711-12, 1719.

⁹⁷ Korinthos 21 nolu parçada kaidenin iç kısmına yiv verilmiştir (Edwards 1975, 29-31 Pl. 2: 21).

Gövdeler

Porsuk-Zeyve Höyük'te karşılaşılan kâse ve tabaklara ait çok sayıda gövde parçası da ele geçmiştir (Fig. 5). Dik ve yayvan gövde yapılarıyla öne çıkan bu seramiklerin iç ve dış kısımları bezemelidir (Figs. 5-6). Porsuk-Zeyve Höyük boya bezemeli seramiklerin form ve bezeme kültürünü anlamamızda gövde parçaları yardımcı olmuştur.

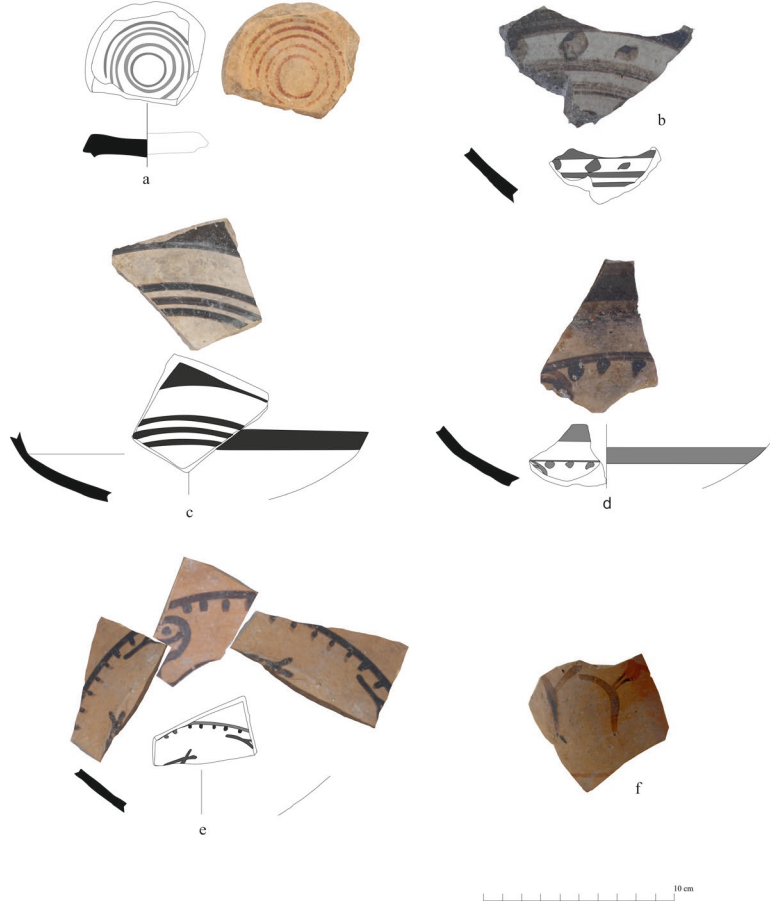

Fig. 5. Porsuk-Zeyve Höyük Kase ve Tabaklara Ait Gövde ve Kaide Parçaları

Fig. 6. Porsuk-Zeyve Höyük Bant, Şerit, Çizgi, Spiral Bant ve Benek Bezemeli Kap Parçaları

Hellenistik Dönem Öncesi Tespit Edilen Geleneksel Motifler

Porsuk-Zeyve Höyük seramiklerinde motifler çeşitli bezeme alanları oluşturularak işlenmiştir. Yerleşimde tespit edilen boyalı seramikler tüm iç yüzey (bant/spiral bant ile benek dizisi kompozisyonu gibi), ağız ve gövde üst kısmı ve alt gövde-tondo arası farklı motiflerle bezenmiştir. Serbest şekilde yapılan bu motifler genellikle özensizdir. Geometrik şekiller arasında bant/spiral bant ve benek öne çıkarken; hayvan motifleri arasında en çok işlenen ise kuştur. Bezeme yapılacak yüzey bazen hamur renginde astarlanmış bazen de yalnızca perdahlıdır. Ancak bezemeler genellikle astarsız yüzey üzerine yapılmıştır.

Porsuk-Zeyve Höyük boyalı seramiklerinde bezeme çeşitliliği dikkat çekmektedir. Bu bezemelerden bazıları höyükte uzun zaman kullanılmıştır. Bunlardan bant ve benek bezemelerinin Demir Çağı'ndan gelen bir geleneğin devamı olduğu düşünülmektedir. Porsuk-Zeyve Höyük Demir Çağı kâselerinin iç ve dış yüzeyleri kalınlıkları değişen bantlarla bezenmiş ve bu uygulama çok popüler olmuştur⁹⁸. Bant bezemenin Hellenistik Dönem'de de kullanılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Benek bezemesi ise dolgu motifi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınırlanmış bir alanın ya da bir hayvanın iç kısmı küçük beneklerle bezenmiştir. Bu motif, Porsuk-Zeyve Höyük Geç Demir Çağı kapları arasında bir kulp üzerinde ana motif ve doldurma motifi olarak kullanılmıştır⁹⁹. Hellenistik Dönem seramikleri üzerinde ise bu bezemenin kullanım oranı artmıştır. Anadolu'da Demir Çağı'ndan itibaren kullanılan motiflerden bir diğeri ise kuştur. Porsuk-Zeyve Höyük'te 2011 yılı Şantiye IV alanında Demir Çağı'nın geç tabakalarında kuş betimli seramik parçası tespit edilmiştir¹⁰⁰. Gövdesi noktalarla bezeli kuş uzun gagalıdır. Demir Çağı'nda kuş motifleriyle bezeli kaplarla Porsuk-Zeyve Höyük'ün yanı sıra Alishar¹⁰¹, Büyükkaya¹⁰², Oluz Höyük¹⁰³, Kültepe¹⁰⁴ ve Maşat Höyük¹⁰⁵ gibi yerleşimlerde de karşılaşılmıştır. Geç Demir Çağı'nda kapları süsleyen kuş betimi Hellenistik Dönem'de de seramikler üzerinde kullanılmaya devam etmiştir.

Bant/Şerit/Çizgi Motifi

Bant/şerit/çizgi bezeme¹⁰⁶ Porsuk-Zeyve Höyük'te en yoğun rastlanan motiftir. Tek başlarına, motifleri birbirinden ayırmada ve bezeme alanını sınırlamada bantlar kullanılmıştır. Usta kaba şeklini verdikten sonra tekrar kabı çark üzerine koymuş ve bant motifini yapmıştır. Ancak bazı seramikler

⁹⁸ Dupré 1983, Pl. 60, 63-64, 78-79.

⁹⁹ Porsuk-Zeyve Höyük'te 2006 yılı kazıları sırasında ince bantlar arasına kırmızı benekler yatayda yan yana dizilmişlerdir. Çarkıfelekler içerisinde ve kuşların gövde kısmında karşımıza çıkmaktadır.

¹⁰⁰ Beyer *et al.* 2012b, 188 Fig. 19.

¹⁰¹ Alisharda MÖ I. binin ikinci yarısından itibaren silüet veya sadece dış konturları çizilen kuş motifi ile ele geçmiştir (von der Osten 1937, 66 Fig. 76-77, Pl. VI: 2, 4 (MÖ I. binin ikinci yarısı)).

¹⁰² Genz 2004, Taf. 74.

¹⁰³ Dönmez & Naza Dönmez 2009, 146 Res. 28; Dönmez 2015, 100; Fig. 19.

¹⁰⁴ Özgüç 1971, Lev.-Pl. XXVIII: 6, 8.

¹⁰⁵ Özgüç 1982, Lev-Pl. 64.

¹⁰⁶ Kalın veya ince uçlu fırçalarla siyah, kahverengi, kırmızı ve bu renklerin tonlarında, seramiklerin iç ve dış yüzeylerine yapılan tam bir daire şeklindeki bezeme *bant/şerit/çizgi* bezeme olarak adlandırılmıştır. Uç kalınlıkları değişen fırçalarla kabin tondosunun merkezinden veya hemen yanından başlayan ve üst üste binerek gövdeye doğru devam eden bezeme şekli ise spiral bant bezeme olarak değerlendirilmiştir.

çarkta şekillendirildikten sonra bir müddet kurutulmadan boya bezemeler yapıldığından bezeme bozulmuş/akmıştır (Fig. 2e). Bant motifi bazı seramiklerde pergelle yapılmış gibi düzgünken bazı seramiklerde özensizce yapılmıştır. Aynı seramik üzerinde tekrar eden tüm motifler aynı renktedir. Ancak ince uçlu fırçayla yapılmışsa aynı rengin koyusu, kalın uçlu fırça ile yapılmışsa birkaç ton açığı ortaya çıkmıştır.

Bant motifinin bezendiği seramikler arasında en yoğun grubu kâseler oluşturmaktadır. İki ince bant arasına kalın bant kombinasyonu çok sık kullanılmıştır (Fig. 2a-d). Kâselerin tondoları ya tek bir dairesel bantla ya da spiral bantla bezenmiştir. Geometrik (Fig. 5b, d) ve hayvan (Fig. 5e-f) bezemeleri bantlarla sınırlanmıştır. Fig. 2d'de hamur rengindeki perdahlı yüzey üzerine sarımsı kırmızı renkte ağız kısmına içte ve dışta kalın bant çekilmiş gövde ortasında iki ince bant arasına kalın bant ve tondoda ise üst üste binmiş aralıklı iki ince yine bant bezemesi yapılmıştır. Fig. 2a-c'de astarsız yüzey üzerine ağız çevresine dışta ve içte kalın bant çekilmiş gövde ortasında yine üst üste binmiş iki ince bant arasına kalın bant motifi yapılmıştır. Fig. 6'da ise bant motifinin farklı renk ve şekillerde kullanımını yer almaktadır.

Orta Anadolu'da Hellenistik Dönem yerleşimlerinde bant bezemeli seramiklerle sık karşılaşmaktadır. Gordion'da bant bezeme MÖ III. yüzyılın ikinci yarısı ile MÖ II. yüzyılın ilk yarısı arasında yoğun olarak kâselerin iç kısmında karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁷. Devetüyü renginde astarsız yüzeye siyah, kırmızı ve kahverenginin tonlarında kalınlıkları ve kompozisyonları değişen bant motifleri yer almaktadır¹⁰⁸. Kızılırmak Havzası kaplarında bant bezeme özellikle MÖ II-I. yüzyıllarda egemen olan süsleme anlayışı olarak değerlendirilmiştir¹⁰⁹. Havzada erken dönem örneklerde MÖ IV. yüzyıl sonu ile III. yüzyıl ortalarına kadar bantlar enlidir ve boyalar özensiz şekilde seramiklere uygulanmıştır. Daha sonra özenli işçilik anlayışıyla beyaz boya ön plana çıkmış, kahverengi ve siyah boyalarla sınırlandırılmıştır¹¹⁰.

Isauria Bölgesi içerisinde özellikle kâse, tabak ve pişirme kapları üzerinde bant ve spiral bant bezemenin Hellenistik Dönem boyunca yerel atölyeler tarafından üretildiği bilinmektedir¹¹¹. Bu Bölge'de kâse ve tabakların tondosundan başlayan spiral bantlar, tüm iç yüzeyi bezenmiştir. MÖ III-I. yüzyıl arasında popüler olan bu motif genellikle astarsız yüzey üzerine gri, siyah ve kırmızının tonlarındaki boyalar, kalınlıkları değişen spiral ve bantlar yapılmıştır.

Bant motifinin astarsız yüzey üzerine basit şekilde fırçayla ve hamur renginden farklı siyah, kahverengi ve kırmızının tonlarında boyanması geleneği/kültürü Anadolu'nun özellikle iç kesimlerindeki Hellenistik Dönem yerleşimlerinde hâkim olan bir bezeme şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁰⁷ Stewart 2010, 152-153 Fig. 103, Fig. 204: 119-121, Fig. 221-223: 273-291, Fig. 224: 295-298, Fig. 226-228: 325-335, Fig. 233-235: 363-368.

¹⁰⁸ Stewart 2010, 152-153 Fig. 60.

¹⁰⁹ Emre 1973, 64 Şek.-Fig. 34-40: 39; Bittel 1974, 87-89; Zoroğlu 1978, 64; Strobel & Gerber 1998, Abb. 14; Tezer 2011, 24-27 Lev. 1, 2-3, 7; Omura 2016, 37 Fig. 39; Lohner Urban 2016, 133-136 Abb. 2-3.

¹¹⁰ Zoroğlu 1978, 64.

¹¹¹ Köker Gökçe 2017, 130-150.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda sınırları şimdilik batıda Priene¹¹² kuzeyde Samsun¹¹³ ve doğuda Sivas Ziyaretsuyu¹¹⁴ olmak üzere oldukça geniş alana yayılmıştır¹¹⁵.

Benek/Damla/Nokta Motifi

Benek/damla/nokta Porsuk-Zeyve Höyük'te bantlar arasında doldurma motifi olarak karşımıza çıkmaktadır. Benek motifinin boyutları değişmektedir. Kırmızı, kahverengi, siyah ve bu renklerin tonları kullanılarak motifler oluşturulmuştur.

Fig. 3a'da yer alan yüksek ayaklı kâsenin yüzeyi perdahlama işlemi görmüştür. Ağızda ve tondoda bantlar arasına dolgu motifi olarak 6 adet benek yapılmıştır. Fig. 3a, 4c ve 5b'de iki bant arasını dolduracak şekilde benekler aralıklarla yerleştirilmiştir. Fig. 5d-e'de bant üzerinden aşağı sarkar şekilde ancak daha kısa ve küçük benek dizileri bant boyunca yerleştirilmiştir.

Benek bezemesi, Hellenistik Dönem'de Tille¹¹⁶, Eskiyapar¹¹⁷, Alişar¹¹⁸, Sulucakarahöyük¹¹⁹, Gordion¹²⁰, Yalıncağ¹²¹ ve Isaura¹²² gibi Orta Anadolu yerleşimlerinde genellikle bantlar arasında doldurma motifi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hellenistik Dönem'de batı yamacı tekniğinde ve kalıp yapımı kâseler üzerinde de benek motifi yaygın olarak kullanılmıştır¹²³.

Kuş Motifi

Porsuk-Zeyve Höyük'te kuş motifinin bezenildiği parçalar tespit edilmiştir. Fig. 5e'deki seramik üzerinde kuşun gaga ve kuyruk kısmı korunmuştur. İnce uçlu fırça ve siyah boya ile silüet biçiminde kuş motifi oluşturulmuştur. Uzun gagalı kuşun gözü nokta şeklinde ve kuyruğu iki çatallıdır. Fig. 5e'de gördüğümüz kuş motifinin devamı aynı kabın başka bir parçası üzerinde izlenebilmektedir. Kâse veya tabağa ait seramiklerin tondoya yakın kısmı bantla ve banttan sarkan benek motifi ile sınırlanmış, devamında ise kuş motifiyle bezelidir (Fig. 5e). Kuşun boynunun -s- şeklinde verilmişinden yürür pozisyonunda olduğu düşünülmektedir. Fig. 5f'de de gövde parçası üzerinde bir kuşa ait ayaklar ve bacaklardan detay yer almaktadır.

Kuş motifi Hellenistik Dönem'de Kızılırmak Havzası'nda karşılaşılan bir motiftir. Karasamsun'da

¹¹² Poster sunumu, U. Mandel, L. Heinze, M.-Chr. Junghans, L. Picht, Delicate Banded Ware, An (almost) unknown early Hellenistic Group of pottery, Goethe Universität Frankfurt am Main.

¹¹³ Hellenistik Dönem yerel Pontus seramiğinde de benzer bantları olan bir grup seramiğin İç Anadolu Arkaik ve Klasik Çağ seramik geleneğini yansıttığını ifade edilmiştir (Akarca 1960, 142-146; Cummer 1976, 31 Abb. 2: 15).

¹¹⁴ Ortaç 2005, Res. 100-1001.

¹¹⁵ Maier "Galat seramiği" olarak adlandırdığı seramikte karşılaşılan bant bezemenin yayılım alanını çizmiştir. Buna alanda Adapazarlı, Gordion, Ankara, Çatalhöyük, Büyük Nefezköy, Hattuşa-Boğazköy, Alaca Höyük, Pazarlı, Kırşehir Höyük ve Alişar yer almaktadır (Maier 1963, 220).

¹¹⁶ French *et al.* 1982, Pl. XXXVI: a.

¹¹⁷ Zoroğlu 1978, 72, LII/1; 1979, 209-214; Çiz. 3.

¹¹⁸ von der Osten 1937, Pl. VII: 4.

¹¹⁹ Zoroğlu 1981, 465-466, 469-470 Tablo: d, j.

¹²⁰ Stewart 2010, Fig. 155: 285, Fig. 159: 363, Fig. 174: 295.

¹²¹ Tezcan 1964, 8 Res. 21.

¹²² Köker Gökçe 2017 Kat. No. 181.

¹²³ Hellenistik tabakada tespit edilen kalıp yapımı kâse üzerinde bir sıra benek/nokta dizisi görülmektedir (Beyer 2006, Pl. 11b).

bir kabın iç kısmında silüet tarzda yapılmış kuş motifi tespit edilmiştir¹²⁴. Kuşun baş kısmının konturları çizilerek iç kısmı boş bırakılmış gövde ise doldurulmuştur. Kuş, balığın üzerinde yürür tarzda işlenmiştir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan ve Sivas'tan gelen testinin boynu üzerinde vücut detayları ince çizgilerle verilmiş yürür durumda üç kuş yapılmıştır¹²⁵. Göz, Porsuk-Zeyve Höyük'te olduğu gibi nokta şeklinde çizilmiştir. Sulucakarahöyük'te tespit edilen kuş motiflerinden biri silüet tarzda diğeri ise yine silüet tarzda yapraklar arasında tünemiş durumda betimlenmiştir¹²⁶. Alishar'da Hellenistik Dönem'e (period III Decorated ware late) ait memeli küpün gövde üst yarısında sarmaşık dalları üzerinde tüneyen kuşlar bezlenmiştir¹²⁷. Gövde kısmı nokta bezeme ile doldurulmuş ve uzun gagalıdır. Boğazköy'den ele geçen krater üzerinde sarmaşıklar üzerine kuşlar tünemiş vaziyette işlenmiştir¹²⁸. Göz işlenişi Porsuk-Zeyve Höyük ile benzerken gövdenin detaylı verilmesiyle ayrılmaktadır. Porsuk-Zeyve Höyük'te betimlenen kuş daha stilize hâlde karşımıza çıkmaktadır (Fig. 5e). Bu şematik bezeme şekli ile Porsuk Zeyve Höyük kuş bezemeleri Sivas testisi ve Karasamsun kuş motifleriyle ilişkilendirilebilir.

Hamur ve Astar Özellikleri

Porsuk-Zeyve Höyük'te Hellenistik Dönem seramik hamuru genellikle açık kırmızımsı kahverengi ve kırmızımsı sarı (5 YR 6/4 Light Reddish Brown, 5 YR – 6/6 Reddish Yellow) renklerde. Açık kahverengi, pembe ve açık sarımsı kahverengi (2.5 YR 6/4 Light Reddish Brown, 5 YR 6/3 Light Brown, 7.5 YR 6/4 Light Brown, 7.5 YR 7/4 Pink, 10 YR 6/4 Light Yellowish Brown) renklerde de hamur tespit edilmiştir.

Höyük'te Hellenistik Dönem seramikleri genellikle [üç parça dışında (Fig.4f,1-i)] astarsızdır. Hamur rengindeki yüzey bazen perdahlıdır. Fig. 2b, d, 3a, 4a, f, 5c'de iç ve bazen dış yüzeyleri iyi derecede perdahlı seramikler yer almaktadır. Bazı seramiklerin özellikle dış yüzeyinde iri kireç ve taşçık katkısından dolayı pürüzlü yüzeyler oluşmuştur. Mika bazı seramiklerde belirginken bazılarında gözlenmemiştir.

Yerel üretim atölyelerde cidar kalınlığı ve hamur katkısı önem arz etmektedir¹²⁹. Porsuk-Zeyve Höyük boyalı seramiklerinin üretildiği kil hamurunun nereden geldiği ve nerede hazırlandığı konusunda henüz bilgiye ulaşamamıştır. Ancak yoğun kireç ve iri taşçık katkısı hemen tüm seramiklerde gördüğümüz ortak özelliktir. Bunun yanı sıra hamurun gözenekli, sert dokulu ve seramiklerin cidarının kalın olduğu anlaşılmaktadır. Hamur renginde astarlı yüzey üzerine siyahtan griye, sarıdan kırmızıya ve kahverengiye değişen renk ve tonlarda bezemelerle karşılaşmaktadır.

Orta Anadolu Hellenistik Dönem boyalı seramiklerinin rastlandığı ve üretim yapan bir merkez olduğu ifade edilen Tavium'da Galatlara ithaf edilen çok karakteristik ve tekdüze olduğu belirtilen seramiklerin şerit bezemeli, yüzeylerinin ise perdahlı oluşlarıyla diğer gruplardan kolayca ayrıldığı belirtilmiştir¹³⁰. Kili ince kumlu ancak sert dokuludur. Bezemede kırmızı, gri/siyah ve beyaz renkler

¹²⁴ Zoroğlu 1978, 108, L.LXXXIII/2.

¹²⁵ Zoroğlu 1978, 37, 107 Kat. No. 135, L. LXXVI.

¹²⁶ Zoroğlu 1978, 108 Lev. LXIV/4.

¹²⁷ von der Osten & Schmidt 1930, 255-257 Fig. 227; Zoroğlu 1978, 108 Lev. XIV/1-3.

¹²⁸ Bittel & Naumann 1939, 11-12, Abb. 8; Zoroğlu 1978, 107, Lev. LXXXII/1-4.

¹²⁹ Orta Anadolu'nun güneyindeki bir kent olan Isaura antik kenti Hellenistik Dönem seramikleri kendine özgü ince cidarlı ve sıkı hamur dokusu sayesinde diğer yerleşimlerden kolayca ayrılabilir (Köker Gökçe 2017, 112-148).

¹³⁰ Strobel & Gerber 1999, 303 Abb. 14; 2000, 256, 258 Abb. 16: a-b; Lohner Urban 2016, 134.

kullanılmıştır¹³¹. Pontus seramiğinde ise seramikler renklerin kullanışı, ton ve kalite bakımından üç gruba ayrılmıştır¹³². Birinci grupta beyaz boya üzerine kırmızı ve siyah renklerde desenler oluşturulmuş, ikinci grupta tüm yüzey beyaz boyayla kaplanmış ve beyaz zemin üzerine motifler işlenmiştir. Üçüncü grupta seramikler astarsız yüzey üzerine beyaz, kırmızı, kahverengi ve siyah renklerde bezenmiştir¹³³. Boğazköy'de perdahlı seramiklerin yüzeyine beyaz, siyah, kırmızı ve tonlarında bezemeler oluşturulmuştur¹³⁴.

Seramik Fırını

Anadolu'da [Kestel¹³⁵, Patara¹³⁶, Laodikeia¹³⁷ Alliano (Yaraş 2003: 404-410)¹³⁸, Gordion¹³⁹] ve Anadolu dışında (Orta Doğu¹⁴⁰, Yunanistan¹⁴¹, İtalya¹⁴² ve İngiltere¹⁴³) çok sayıda yerleşimde seramik fırını açığa çıkarılmıştır.

Porsuk-Zeyve Höyük'te Şantiye II alanı H07 plan karesinin kuzey yarısında 4 m x 8 m'lik alanda

¹³¹ Lohner Urban 2016, 135 Abb. 2-3; 2019, 204-206 Abb. 9.

¹³² Genouillac 1926, Lev. 11: no. 165, Lev. 12: no. 164, Lev. 13: no. 168; Akarca 1960, 143.

¹³³ Akarca 1960, 143.

¹³⁴ Maier 1963, 218- 255.

¹³⁵ Kestel kurtarma kazıları sırasında 15 adet seramik fırını ele geçmiştir. Bunların üçü yuvarlak ikisi oval formdadır. Dikdörtgen planlı bir başka fırın ise iki desteklidir. MÖ I-MS I. yüzyılda bu fırınların kullanıldığı düşünülmektedir (Erdemgil 1980, 103-107; 1981, 63-66).

¹³⁶ Patara'da 6 adet seramik fırını ortaya çıkarılmıştır. MS III. yüzyıldan MS VI. yüzyıla kadar fırınlar kullanılmıştır. Daire biçimindeki ocak kısımlarının tam ortasında pişirilecek seramiklerin istiflendiği tablayı taşıyan yuvarlak formlu bir destek yer almaktadır. Fırının üst kısmı ise tonozlu bir yapı ile sonlanmıştır. Ocak kısımları kırık tuğla ve çatı kiremidi parçalarıyla küçük taşlarla örüldüğü ve birbirine tutturmak için kireç harcı kullanılmıştır (Özdoğan & Dökü 2007, 399-411).

¹³⁷ Laodikeia'da 2008 yılında Asopos Tepesi'nde tahrip olmuş bir seramik fırını açığa çıkarılmıştır (Şimşek 2010, 103-104; Şimşek & Duman 2013, 155 Fig. 2-5).

¹³⁸ Alliano antik kentinde Geç Antik Çağ'a tarihlenen bir kısmı tamamen tahrip olmuş 15 adet seramik fırını ortaya çıkarılmıştır. Bu fırınların içerisinde ve yakın çevresinde insi-tu olarak seramik cürufı ele geçmiştir. Bu seramik parçaları sayesinde Alliano antik kentinde üretilen seramiklerin tipolojileri oluşturulmuştur. Antik yerleşim alanında on bir oval, bir dikdörtgen planlı fırın kalıntısı bulunmuştur (Porsuk-Zeyve Höyük'teki de dikdörtgen formuyla Alliano seramik fırınıyla ilişkili olabilir ancak bu fırınla ilgili yeterli bilgiye yer verilmemiştir.). Fırınlar E, F ve G plan karelerinde yani birbirine yakın alana kurulmuştur. Taban döşemeleri genellikle kiremit ve sıkıştırılmış topraktır. Seramik fırınlarının mimari yapılar, seramikler, amphora ayakları ve Geç Antik Çağ'a tarihlenen çok sayıda sikkeden dolayı MS V-VI. yüzyıla ait olabileceği belirtilmiştir.

¹³⁹ Stewart 2010, Fig. 75-82.

¹⁴⁰ Hansen Streily 2000, 69-81.

¹⁴¹ Hasaki tarafından Yunanistan'daki MÖ 3000-MS 1820 yılları arasında kullanılan seramik fırınlarının yer haritası hazırlanmıştır. Harita için bk. <https://atlasgreekkilns.arizona.edu>; Hasaki & Raptis 2016, 209-229.

¹⁴² Hyatt 2011, 5-6 Fig. 4.

¹⁴³ Caistor'da üç adet fırın bulunmuştur. MS II-III. yüzyıllarda kullanıldığı düşünülen fırınlar dört köşelidir ve bu köşeler yuvarlatılmıştır. Porsuk-Zeyve Höyük fırınına göre daha basit ve küçüktür (Atkinson 1932, 33-46).

sondaj çalışması 2008¹⁴⁴ yılında başlamış ve 2009¹⁴⁵ yılında da sürdürülmüştür. 2011 yılı kazı sezonunda Geç Bronz Çağı seviyesini tespit etmek için sondaj çalışmasına devam edilmiştir¹⁴⁶. Roma seviyesinin son evreleri 1962 yılında yol çalışması için toprak alırken iş makinaları tarafından taşınmıştır. 2008 ve 2009 yılı kazı sezonunda Roma seviyesi (Porsuk I) kazılmıştır. Sondajın kuzeybatı köşesinde özensiz duvar tarafından sınırlanan üst kısmı beyaz alçı harç yüzeyi ortaya çıkarılmıştır.

2011 yılı sondaj çalışmaları sırasında doğudan batıya 2,93/2,97 m ve kuzeyden güneye 1,70/1,77 m ölçülerinde yuvarlatılmış köşeleri olan dikdörtgen şeklinde seramik fırını ortaya çıkarılmıştır. Fırının ayakları/ana taşıyıcıları kerpiçten yapılmış, iç kısmı yaklaşık 10 cm kalınlığında sıva katmanı ile sıvanmıştır. Fırının ayakları (ısınım yayıldığı kısım) ortada büyük ve iki yanında küçük kanallarla hava dolaşımı sağlanmıştır (Fig. 7). Odunun yandığı ateşleme alanı doğrudan ortanca kanala açılırken dış sıradakiler bununla eğik kanallarla bağlıdır. Odunların yandığı ocak/ateş haznesi 0.40-0.50 m genişliğinde bir kanal şeklindedir. Ocak/ateş haznesi doğu duvarın ortasına yerleştirilmiş bir kısımdan dışarıya açılır. Fırını ısıtmak için kullanılan odun bu açıklıkta yanmıştır, burada çok büyük miktarda kül ve kömürleşmiş odun parçaları ele geçmiştir. Pişirme odası kuzey duvarının doğu ucundaki bir açıklıktan sağlanmıştır. Bu açıklığın genişliği tahrip olduğu için tespit edilememiştir. Üstte (tabla/seramikleri pişirmek için yerleştirildiği kısım) hava deliklerinin çapı 10 ile 20 cm arasında değişmektedir.

Fig. 7. Porsuk-Zeyve Höyük Şantiye II Alanı H07 Plan Karesinde Tespit Edilen Seramik Fırının Kesiti

Seramiklerin yerleştirildiği nokta 11,50 m'lerde fırının tabanı ise 11,00 m'de açığa çıkarılmıştır¹⁴⁷ (Fig.8). Sondajda 11,273 (3526) m'de ele geçen seramik parçaları MÖ III-I. yüzyıl özelliği taşımaktadır (3526 kotundan Fig. 3e, Fig.4k-m). Fig. 3e'de yer alan ağız kenarı profilli kâse formlar kısmında da değindiğimiz gibi uzun tarih aralığında üretilmiştir. Fırınının seramiklerin fırımlandığı kısım aynı kotlarda ele geçen Fig. 4k-m'deki kaide parçaları kesin tarih aralığına yerleştirilememektedir. Kanalı tahrip olan kuzeybatı köşesinde kavanoz, dışa çekik ağızlı kâse (her ikisi de bant bezemeli) ve Hellenistik Dönem'e ait seramik parçaları ele geçmiştir. Fırının kullanıldığı son seviyede Fig. 3b'de yer alan kâse tespit edilmiştir. Fig. 3b'de ağız kısmı tablalı kâse benzerleriyle ilişkilendirildiğinde kâsenin MÖ II. yüzyıla tarihlenmiştir. Bu, fırının kullanıldığı son tarih olmalıdır. Fırın kuzey ve güney yönde alçı taşı blokları üzerine kurulmuştur¹⁴⁸. Fırın Geç Demir Çağı'nın molozları kullanılarak veya parçalanarak inşa edilmiştir.

¹⁴⁴ Beyer *et al.* 2009, 343-349.

¹⁴⁵ Beyer *et al.* 2010, 235-238.

¹⁴⁶ Beyer *et al.* 2013, 203-209.

¹⁴⁷ Beyer *et al.* 2012b, 180-184 Fig. 33.

¹⁴⁸ Beyer *et al.* 2012b, 180-184.

Höyükte 2012 yılında, 4 mx8 m sondaj alanındaki çalışmada 2011 yılında tespit edilen fırının doğu kısmının, açığa çıkarılması hedeflenmiştir¹⁴⁹. Bu alanda alçı taşı parçacıklarından oluşan zemin ve sonrasında fırının doğu kanalı ortaya çıkarılmıştır. Batıya doğru ilerleyen bu kanal 1 m genişliğinde ve kubbelidir¹⁵⁰. Odun yakma ve külleri boşaltma işlemlerinin bu kanaldan gerçekleştirildiği düşünülmektedir.

Antikçağda seramik fırınlarının mimari yapısı kendini tekrar etmiştir¹⁵¹. Fırınlarla ilişkili yapılan çalışmalar bunu göstermektedir. Bu nedenle fırınlar tabaka ve buluntularla birlikte değerlendirilmektedir¹⁵². Porsuk-Zeyve Höyük'te 2011 yılında odunların yandığı ocak kısmından, orta kanalından alınan kömür numunesinin C14 analizi MÖ IV-III. yüzyıl aralığına işaret etmektedir¹⁵³. 2012 yılında seramik fırının doğu kısmındaki küllerin boşaltıldığı kanal seviyesinde (3570) birbirine yapışmış bir tetradrahmi ve iki drahmi olmak üzere üç gümüş sikke tespit edilmiştir¹⁵⁴. Bu tür sikkeler Büyük İskender'in Issos Muharebesi'ni kazanmasının ardından basılmaya başlamış ve MÖ III. yüzyılda da devam etmiştir. Anadolu'daki birçok şehir bu sikkelerin MÖ II. yüzyılda da kullanımına devam etmiştir. Burada tespit edilen sikkeler C14 analizini desteklemektedir. 2012 yılında doğu kısımdaki kanalın tabanının sıkıştırılmış kül ve toprak katmanı, fırının uzun süre kullanıldığını göstermektedir¹⁵⁵. Fırının duvarları, kısmen yeni duvarlarla da değiştirilmiştir.

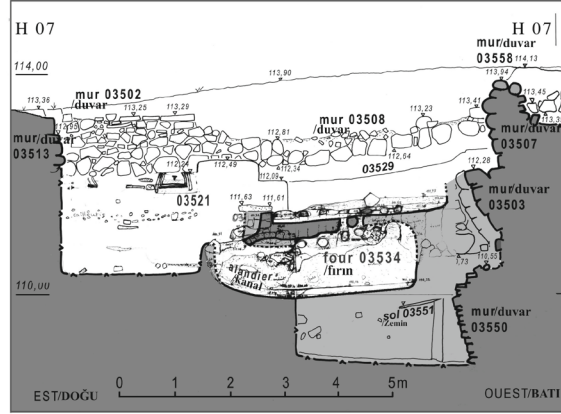

Fig. 8. Porsuk-Zeyve Höyük Şantiye II Alanı H07 Plan Karesinde Tespit Edilen Seramik Fırının Kesiti

Değerlendirme ve Sonuç

Porsuk-Zeyve Höyük, Hellenistik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar kesintisiz yerleşim görmüştür¹⁵⁶. Hellenistik Dönem'de höyük üzerinde kırsal köy yaşantısına dair izlere rastlanmıştır. Höyükte kâse, tabak ve kapalı kaplar gibi günlük kullanım için gerekli basit seramikler tercih edilmiştir. Yerleşimde tespit edilen içe çekik ağızlı kâseler Hellenistik Dönem'de Akdeniz'de yaygın olarak kullanılan bir formdur. Bu form höyükte değişime uğramadan yerel ustalar tarafından üretilmiş olmalıdır. Ancak Hellenistik Dönem yerleşimlerinde karşılaşılan dışa çekik ağızlı kâseler burada küçük değişime

¹⁴⁹ Beyer *et al.* 2013, 2003-209.

¹⁵⁰ Beyer *et al.* 2013, 2003-209.

¹⁵¹ Antikçağ seramik fırınları boyutlarında farklılıklar olsa da değişmeden uzun yıllar aynı form ve özellikte inşa edilmişlerdir. Kullanımdan dolayı yıpranan seramik fırınları yıkılarak aynı yere yeniden inşa edilmiştir (Yaraş 2001, 29).

¹⁵² Porsuk-Zeyve Höyük Hellenistik Dönem seramik fırınının benzerini Roma ve Doğu Roma dönemlerinde de görebiliyoruz (İlgili kaynak için bk. Hasaki 2002, 1-453; Hasaki & Raptis 2016, 209-229).

¹⁵³ Beyer *et al.* 2013, 203-206.

¹⁵⁴ Beyer *et al.* 2012b, 206 Fig. 18-19.

¹⁵⁵ Beyer *et al.* 2013, 206-209 Fig. 17.

¹⁵⁶ Kazı çalışmaları uzun yıllardır devam ettiği için buluntu ve oldukça fazla veri henüz tam anlamıyla değerlendirilememiştir. Şantiye I-IV alanları ve Hellenistik Dönem buluntuları kotları ile birlikte yorumlanarak kapsamlı bir çalışmanın sonucunda tabakalaşma ortaya konulması amaçlanmaktadır.

uğramıştır. Höyükte, dışa çekik ağızlı kâselerin ağız kenarı dışa çekik değil, profillendirilerek düz bitmiştir.

Orta Anadolu'da antik yerleşim merkezlerinde belli sofrta kapları yoğun kullanılmış ve bölgesel etki Orta Anadolu'da birçok merkezde Zoroğlu'nun da ifade ettiği gibi Akdeniz dünyasında bilinmeyen, Kızılırmak Havzası kapları içinde iyi bilenen ve bir gelişimin izlendiği kenarı dışa uzantılı ve profilli, karnı dirsek yapan çanaklar bilinmektedir¹⁵⁷. Porsuk-Zeyve Höyük gibi yerleşimlerde de küçük değişimler geçiren formlara rastlanması kaçınılmazdır. Akdeniz dünyasında ağız kenarı tablalı halka kaideli kâseler, höyükte ve Orta Anadolu Bölgesi'nde Demir Çağı'ndan beri bilinen yüksek ayakla birleşerek karşımıza çıkmaktadır. Bu form özelinde Akdeniz dünyası formuyla Orta Anadolu'nun geleneksel formlarının Porsuk-Zeyve Höyük seramik ustası tarafından birleştirilmiş hâlidir. Bütün bu verilerden Porsuk-Zeyve Höyük Hellenistik Dönem seramik formlarında Akdeniz dünyasının baskın etkisi görülmektedir. Ancak höyüğün Orta Anadolu Bölgesi'nde yaygın olan seramik formlarını da takip ettiği anlaşılmaktadır.

Porsuk-Zeyve Höyük boyalı seramiklerinde motifler çeşitlilik göstermektedir. Geometrik ve hayvan motiflerinden oluşan geniş yelpazede hangi motiflerin Demir Çağı'ndan itibaren devam ettiği ve yeni hangi motiflerin eklendiği, yerleşimi anlamakta önem arz etmektedir. Birebir üzerinde çalışarak¹⁵⁸ ve kazıları ziyaret ederek¹⁵⁹ yaptığımız incelemelerde özellikle boyalı seramiklerde yoğun bir grup oluşturan dairesel ya da spiral şekilde karşımıza çıkan bant/şerit/çizgi motifi, Orta Anadolu'da hemen tüm yerleşimlerde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle içe çekik ağızlı kâselerde karşılaştığımız bu bezeme, Demir Çağı'ndan itibaren yine bu bölgede (Orta Anadolu) popülerdir. Bu bezemenin Orta Anadolu'da bu kadar yoğun ve yaygın olması Hellenistik Dönem'de yerel üretim yapan atölyelerin birbirini takip ettiğinin de kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Porsuk-Zeyve Höyük Hellenistik Dönem seramiklerinde yerel ustalar, formda Akdeniz dünyasını takip etmekle birlikte¹⁶⁰; bezemede geleneksel motiflere bağlı kalmıştır. Porsuk-Zeyve Höyük seramiklerinin, bunların dışında, özellikle bezeme anlayışında Orta Anadolu'yla etkileşim içinde olduğu gözlenmiştir. Orta Anadolu yerleşimlerinde oranlar değişse de tüm yerleşimlerde karşımıza çıkan bant ve benek gibi motiflerin kullanımında bunu görebiliyoruz.

Porsuk-Zeyve Höyük'te seramiklerin bazıları, boya bezemeler yapılmadan önce perdahlanmıştır. Seramikleri perdahlama işlemi Hellenistik Dönem'de Akdeniz dünyasında yaygın olan bir uygulama değildir. Ancak Orta Anadolu'da Hellenistik Dönem'de seramikleri geleneksel olarak perdahlama işlemi devam etmiştir. İri kireç ve taşçık katkılı bu seramiklerin hamur renkleri de benzerdir.

Höyük üzerinde 2011 yılında yapılan kazı çalışmaları sırasında Hellenistik tabakada seramik fırını açığa çıkarılmıştır. Kömür numunesinin C14 analizi ve buluntular fırının MÖ geç IV. yüzyıl ve MÖ II. yüzyıl arasında kullanıldığını göstermektedir. Porsuk-Zeyve Höyük boyalı seramiklerinin kendine özgü form ve bezeme anlayışının yanı sıra üretimin varlığını destekleyen seramik fırınının tespit edilmesi, höyüğün Hellenistik Dönem'de seramik üretilen bir merkez olduğunu göstermektedir.

¹⁵⁷ Zoroğlu 1986, 459-462.

¹⁵⁸ Isaura antik kenti ve Isauria Bölgesi'nin tamamına yakın kısmının seramikleri hem yerinde hem müzelerde incelenmiştir. Nevşehir Topaklı Höyük kazı malzemeleri de Nevşehir Müzesi deposunda yaygın odaklı çalışılmaktadır.

¹⁵⁹ Kınık Höyük laboratuvarında Hellenistik Dönem seramikleri incelenmiştir.

¹⁶⁰ Bu konu "Porsuk-Zeyve Höyük Hellenistik Dönem İthal Seramikleri"; adlı başka bir çalışmanın konusunu oluşturduğu ve sayfa sınırlaması olduğu için sözü edilen konuya değinilmemiştir.

Katalog

(A. Ç: Ağız Çapı, K. Ç: Kaide Çapı, K. Y: Korunan Yükseklik, H. R: Hamur rengi (Hamur Rengi Munsell Soil Color Book'a (Munsell 2009, Soil-Color Charts)'a göre hazırlanmıştır), A. R. ve Bezeme: Astar Rengi, K. M: Katkı Maddesi).

Fig. 2a.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: İçe Çekik Ağızlı Kâse.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J41 plan karesi.

Ölçüler: A. Ç: 19 cm.

Hamur: İri kireç ve taşçık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: İyi perdahlı astarsız yüzey.

Bezeme: kırmızımsı renklerde bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ III-II. yüzyıl.

Fig. 2b.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: İçe çekik ağızlı kâse.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J41 plan karesi.

Ölçüler: A. Ç: 14 cm.

Hamur: İri kireç, taşçık ve mika katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: İyi perdahlı astarsız yüzey.

Bezeme: kırmızımsı renklerde bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ III-II. yüzyıl.

Fig. 2c.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: İçe Çekik Ağızlı Kâse.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.

Ölçüler: A. Ç: 16 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşçık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/4 Light Reddish Brown.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: grimsi kahverengi renklerde bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ III-II. yüzyıl.

Fig. 2d.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: İçe Çekik Ağızlı Kâse.

Buluntu yeri: –

Ölçüler: A. Ç: 18,4 cm, K. Ç: 8,4 cm.

Hamur: İri kireç ve taşçık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: İyi perdahlı yüzey.

Bezeme: kırmızının tonlarında bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ II. yüzyıl.

Fig. 2e.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: İçe Çekik Ağızlı Kâse.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J41 plan karesi.

Ölçüler: A. Ç: 18,4 cm, K. Ç: 6,4 cm, K. Y: 9,2 cm.

Hamur: İri kireç ve taşçık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Grimsi kahverengi renklerde bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ II. yüzyıl.

Fig. 3a.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Ağız Kısmı Tablalı Kâse.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.

Ölçüler: A. Ç: 17,4 cm, K. Ç: 9,8 cm, K. Y: 7,6 cm.

Hamur: İri kireç ve taşçık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/4 Light Reddish Brown.

Sır: İyi perdahlı astarsız yüzey.

Bezeme: bant ve benek bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ II. yüzyıl (?).

Fig. 3b.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Ağız Kısmı Tablalı Kâse.

Buluntu yeri: Şantiye II alanı H07 plan karesi.

Ölçüler: A. Ç: 32 cm, K. Y: 5,5 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşçık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/4 Light Reddish Brown.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: kalın bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ II. yüzyıl (?).

Fig. 3c.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Ağız Kısmı Tablalı Kâse.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.

Ölçüler: A. Ç: 15 cm.

Hamur: İri kireç ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: kalın bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ II. yüzyıl (?).

Fig. 3d.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Dışa Çekik Ağız Kenarı Profilli Kâse.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.

Ölçüler: A. Ç: 24 cm, K. Y: 6,7 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/4 Light Reddish Brown.

Sır: Perdahlı ve astarsız yüzey.

Bezeme: Bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ II-I. yüzyıl.

Fig. 3e.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Dışa Çekik Ağız Kenarı Profilli Kâse.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.

Ölçüler: A. Ç: 19 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/4 Light Reddish Brown.

Sır: İyi perdahlı astarsız yüzey.

Bezeme: kırmızımsı renklerde bant bezemeli.

Tarihlendirme: MÖ II-I. yüzyıl.

Fig. 4a.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J42 plan karesi.

Ölçüler: K. Ç: 6 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 7.5 YR 7/4 Pink.

Sır: İyi perdahlı astarsız yüzey.

Bezeme: Siyah bant bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 4b.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J42 plan karesi.

Ölçüler: K. Ç: 6 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: İyi perdahlı astarsız yüzey.

Bezeme: Kırmızı tonlarında bant bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 4c.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J40 plan karesi.

Ölçüler: K. Ç: 8,5 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 10 YR 6/3 Pale Brown.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Siyahın tonlarında bant bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 4d.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J40 plan karesi.

Ölçüler: K. Ç: 6,2 cm.

Hamur: İri kireç ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Bant/spiral bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 4e.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J41 plan karesi.

Ölçüler: K. Ç: 6,6 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/4 Light Reddish Brown.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Bant/spiral bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 4f.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanından J41 plan karesi.
 Ölçüler: K. Ç: 9,5 cm.
 Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 7.5 YR 7/4 Pink.
 Sır: İnce bej astarlı yüzey.
 Bezeme: Bant bezemeli.
 Tarihlendirme: –

Fig. 4g.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.
 Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.
 Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.
 Ölçüler: K. Ç: 5 cm.
 Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/4 Light Reddish Brown.
 Sır: Astarsız yüzey.
 Bezeme: Bant bezemeli.
 Tarihlendirme: –

Fig. 4h.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.
 Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.
 Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.
 Ölçüler: K. Ç: 9 cm.
 Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/4 Light Reddish Brown.
 Sır: Astarsız yüzey.
 Bezeme: Bant bezemeli.
 Tarihlendirme: –

Fig. 4i.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.
 Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.
 Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.
 Ölçüler: K. Ç: 7 cm.
 Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 7.5 YR 6/4 Light Brown.
 Sır: Bej renkte astarlı yüzey.
 Bezeme: Bant bezemeli.
 Tarihlendirme: –

Fig. 4i.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.
 Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.
 Ölçüler: K. Ç: 6 cm.
 Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 7.5 YR 6/4 Light Brown.
 Sır: İnce Bej astarlı yüzey.
 Bezeme: Bant bezemeli.
 Tarihlendirme: –

Fig. 4j.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.
 Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.
 Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.
 Ölçüler: K. Ç: 7 cm.
 Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.
 Sır: Astarsız yüzey.
 Bezeme: Bant bezemeli.
 Tarihlendirme: –

Fig. 4k.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.
 Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.
 Buluntu yeri: Şantiye II alanı.
 Ölçüler: K. Ç: 9,8 cm.
 Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 2.5 YR 6/4 Light Reddish Brown.
 Sır: Astarsız yüzey.
 Bezeme: Bant bezemeli.
 Tarihlendirme: –

Fig. 4l.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.
 Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.
 Buluntu yeri: Şantiye II alanı.
 Ölçüler: K. Ç: 6,4 cm.
 Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 2.5 YR 6/4 Light Reddish Brown.
 Sır: Astarsız yüzey.
 Bezeme: Bant bezemeli.
 Tarihlendirme: –

Fig. 4m.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.
 Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye II alanı.

Ölçüler: K. Ç: 8 cm.

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 2.5 YR 6/4 Light Reddish Brown.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Bant bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 5a.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV H41 plan karesi.

Ölçüler: –

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Bant bezemeli.

Tarihlendirme:

Fig. 5b.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV H40 plan karesi.

Ölçüler: –

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 10 YR 6/4 Light Yellowish Brown.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Bantlar ve aralarında benek/nokta bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 5c.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanı J41 plan karesi.

Ölçüler: –

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 7.5 YR 6/4 Light Brown.

Sır: Perdahlı ve astarsız yüzey.

Bezeme: Bant bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 5d.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV H40 plan karesi.

Ölçüler: –

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Bant ve banttan sarkan benek bezemeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 5e.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV H40 plan karesi.

Ölçüler: –

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/3 Light Brown.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Siyah boya ile kuşun kuyruk ve gaga kısmı bezeli.

Tarihlendirme: –

Fig. 5f.

Grup: Geleneksel Boya Bezemeli Seramikler.

Tür: Kâse/Tabak Gövde-Kaide Parçası.

Buluntu yeri: Şantiye IV alanı.

Ölçüler: –

Hamur: İri kireç, mika ve taşcık katkılı, gözenekli, sert ve iyi pişmiş, 5 YR 6/6 Reddish Yellow.

Sır: Astarsız yüzey.

Bezeme: Bant bezemeli.

Tarihlendirme: –

BİBLİYOGRAFYA

- Akarca A. 1960, "Hellenistik Çağ'da Yerli Pontus Keramiği". *V. Türk Tarih Kongresi. 12-17 Nisan 1956*. Ankara, 142-146.
- Alkim, B. 1956, "Kırşehir Höyüğü ve Toprak Üstü Buluntuları". *Belleten* 20/77, 61-77.
- Anderson J. K. 1954, "Excavations at The Ridge of Kofina in Chios". *British School at Athens* 49, 129-187.
- Atkinson D. 1932, "Three Caistor Pottery Kilns". *The Journal of Roman Studies* 22/ 1, 33-46.
- Balkan K. & Sümer O. 1968, "1967 Yılı Hacibektaş (Suluca Karahöyük)". *Türk Arkeoloji Dergisi* XVI/II, 15-39.
- Balkan K. & Sümer O. 1970, "Hacibektaş Kazısı Ön Raporu". *Türk Arkeoloji Dergisi* XVIII/I, 37-49.
- Bayburtluoğlu İ. 1976, "Eskiyapar Phryg Çağı". VIII. *Türk Tarih Kongresi*. Ankara, 169-182.
- Berlin A. M. 1999, "Studies in Hellenistic Ilion: The Lower City Stratified Assemblages And Chronology". *Studia Troica* 9, 73-157.
- Beyer D. et al. 2009, "Zeyve Höyük (Porsuk): Rapport Sur La Campagne De Fouilles De 2008". *Anatolia Antiqua* 17, 317-349.
- Beyer D. et al. 2010, "Campagne 2009 De La Mission Archéologique De Zeyve Höyük (Porsuk)". *Anatolia Antiqua* 18, 215-242.
- Beyer D. et al. 2012a, "Quelques Nouvelles Données Sur La Chronologie Des Phases Anciennes De Porsuk, Du Bronze Moyen À La Réoccupation Du Fer". Eds. Olivier Henry & Aksel Tibet, *La Cappadoce Méridionale De La Préhistoire À La Période Byzantines, 3èmes Rencontres D'archéologie De L'iféa, Dominique Beyer*. İstanbul 8-9 Novembre, 101-110.
- Beyer D. et al. 2012b, "Zeyve Höyük-Porsuk: Rapport Préliminaire De La Campagne 2011". *Anatolia Antiqua* 20, 177-203.
- Beyer D. et al. 2013, "Zeyve Höyük-Porsuk: Rapport Préliminaire Sur La Campagne 2012". *Anatolia Antiqua* 21, 201-234.
- Bilgin M. 2004, *Konya-Karaman İlleri Hellenistik ve Roma Çağı Seramikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Bittel K. & Naumann R. 1939, "Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Bogazköy im Jahre 1938". *Mitteilungen Deutschen Orient Gesellschaft* (Mdog) 77, 1-47.
- Bittel K. 1942, *Kleinasiathe Studien* (İstanbul Mitteilungen, Heft 5). İstanbul.
- Bittel K. 1955, "Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Boğazköy im Jahre 1954". *Mitteilungen Deutschen Orient Gesellschaft* (Mdog) 88, 3-32.
- Bittel K. 1973, "Die Galater, Archäologisch Gesehen". *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology I*. Ankara-İzmir, 23-30/IX/1973. Ankara, 169-174.
- Bittel K. 1974, "Bemerkungen zur Sogenannten Galatischen Keramik". *Mansel'e Armağan I*. Ankara, 227-237.
- Crowfoot G.M., J.W. Crowfoot & K. M. Kenyon 1957, *The Objects from Samaria*. London.
- Coldstream J. N. 1999, "Knossos 1951-61: Classical and Hellenistic Pottery from the Town". *British School at Athens* 94, 321-351.
- Cummer W. W. 1976, "Iron Age Pottery from Akalan". *Istanbul Mitteilungen* 26, 31-39.
- D'Alfonso L. et al. 2020, "Archaeological Excavations (Tr) At Niğde-Kınık Höyük: Excavations Report 2018". *Kazı Sonuçları Toplantısı* 41/ 3, 463-486.
- de Genouillac H. 1926, *Genouillac Céramique Cappadocienne II*. Paris.
- Derin Z. 1994, "Aşağı Fırat Havzasındaki (Elazığ - Malatya Bölgesi) Yerleşim Merkezlerinde Ele Geçen Doğu Sigillatısı A Türü Seramikler". *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi* II, 149-172.
- Derin Z. 1995, "B-Çanak Çömlek", İmikuşağı I (6.-1. Yapı Katları)". *Türk Tarih Kurumu Yayınları* VI, 74-102.
- Duman B. 2010, *Laodikeia Hellenistik ve Erken Roma Dönemi Seramiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Dupré S. 1983, *Porsuk I. La Céramique De L'âge Du Bronze et De L'âge Du Fer*. Paris.

- Durukan M. & Körsulu H. 2007, "Hellenistik Dönem Seramikleri". Eds. Serra Durugönül, *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos* (Adalya Ek Yayın Dizisi 6), 155-227.
- Dönmez Ş. & Naza Dönmez. E. E. 2009, "Oluz Höyük Kazısı İkinci Dönem (2008) Çalışmaları: Değerlendirme ve Sonuçlar". *Colloquium Anatolicum VIII*, 125-170.
- Dönmez Ş. 2015, "Oluz Höyük Kazıları Işığında Kuzey-Orta Anadolu (Pontika Kappadokia) Akhaimenid Varlığına Güncel Bir Bakış". *Tüba-Ar* 18, 71-107.
- Emre K. 1973, "Yassıdağ Kazısı 1973". *Anadolu/Anatolia* 17, 43-109.
- Edwards R. G. 1975, *Corinthian Hellenistic Pottery (Corinth, Results of Excavations Conducted by the American School of Classical Studies At Athens, Volume VII Part III)*. Princeton, New Jersey.
- Egeci S. 2014, *Klazomenai-Karantina Adası Tiyatro Kazısında Ele Geçen Siyah Firnisli Seramikler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erdemgil S. 1980, "Kestel Kurtarma Kazıları". *Kazı Sonuçları Toplantısı II*, 103-107.
- Erdemgil S. 1981, "Kestel Kazısı 1980 Yılı Çalışmaları". *Kazı Sonuçları Toplantısı III*, 63-66.
- French D., J. Moore H. F. Russel 1982, "Excavation At Tille 1979-1982: An Interim Report". *Anatolian Studies* 32, 161-187.
- Gassner V. 1997, *Das Südtor der Tetragonos-Agora Keramik und Kleinfunde* (Forschungen in Ephesos XIII/1/1). Wien.
- Genz H. 2004, *Büyükaya I: Die Keramik der Eisenzeit, Funde aus den Grabungskampagnen 1993-1998*. Mainz am Rhein.
- Guz Zilberstein B. 1995, "The Typology of The Hellenistic Coarse Ware and Selected Loci of The Hellenistic And Roman Periods". Eds. E. Stern, *The Finds, Excavations at Dor, Final Report I B*. Jerusalem 289-433.
- Gürler B. 2003, "Hellenistic Ceramic of Metropolis in Ionia". Eds. C. Abadie-Reynal. *Les Ceramiques En Anatolie Aux Epoques Hellenistique et Romaine. Actes De La Table Ronde D'Istanbul, 23-24 Mai 1996* (Varia Anatolica XV). İstanbul 9-16.
- Hansen Streily A. 2000, "Early Pottery Kilns in the Middle East". *Paleorient* 26/2, 69-81.
- Hasaki E. 2002, *Ceramic Kilns in Ancient Greece: Technology and Organization of Ceramic Workshops*. University of Cincinnati.
- Hasaki E. & Raptis, K. T. 2016, "Roman and Byzantine Ceramic Kilns in Greece (1-15 C. Ce) Continuities and Changes in Kiln Typology and Spatial Organization of Production". Eds. N. Cucuzza, B. M. Giannattasio & S. Palleschi, *Archeologia Delle Produzioni Ceramiche Nel Mondo Antico, Spazi, Prodotti, Strumenti e Tecniche*. Ariccia, 209-229.
- Hautumm W. 2004, "Keramik aus dem Tunnel Sowie aus Zwei Benachbarten Zisternen". *Samos XX*, 199-339.
- Hellström P. 1965, *Labraunda Pottery of Classical and Later Date Terracotta Lamps and Glass*. Lund.
- Hyatt A. V.D. 2011, "Pantanello". *The Study of Ancient Territories Chersonesos & South Italy, Report For 2008-2011*. Austin, 4-14.
- Jones F. 1971, "Sherds From Kululu". *Anadolu/Anatolia XIII*, 89-96.
- Kan Şahin G. 2019, *Hadrianapolis Seramik Buluntuları*. Ankara.
- Kögler, P. 2010, *Feinkeramik aus Knidos, vom Mittleren Hellenismus bis in die Mitlere Kaiserzeit* (Ca. 200 V. Chr. Bis 150 N. Chr.). Wiesbaden.
- Kögler P. 2014, "Table Ware from Knidos: The Local Production during the 2 nd and 1st Centuries BC". Eds. P. Guldager Bilde & M. L. Lawall, *The Danish National Research Foundation's Centre for Black Sea Studies, Pottery, Peoples and Places, Study and Interpretation of Late Hellenistic Pottery*. Aarhus, 157-174.
- Köker Gökçe E. 2017, *Yüzey Araştırmaları Işığında Isaura (Zengibar Kalesi) Seramikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Köker Gökçe E. 2021, "Zank Höyük 1991, 1996 ve 1997 Yılları Kazı Çalışmalarında Tespit Edilen Hellenistik-Roma Dönemi Seramikleri". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 166, 131-146.

- Körsulu H. 2014, "Kappadokia Komana'sı Hellenistik Dönem Seramikleri". *Cedrus* II, 89-133.
- Körsulu H. 2019, "Süleymanhancı Höyük Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri". *Karaman Araştırmaları* I, 53-78.
- Kühne H. 1969, "Die Bestattungen der Hellenistischen bis Spätkaiserzeitlichen Periode". *Boğazköy* IV, 35-45.
- Lohner-Urban, U. 2016, "Überlegungen Zur Sogenannten Galatischen Keramik Aus Tavium/Büyüknefes". *Ich Bin Dann Mal Weg. Festschrift Für Einen Reisenden Thuri Lorenz Zum 85. Geburtstag*. Wien, 133-137.
- Lohner Urban U. 2019, "Die „Hellenistische Blüte“ in Side und Tavium aus Archäologischer Sicht". Eds. R. Lafer, H. Dolenz & H. Luik, *Antiquitates Variae. Festschrift Für Karl Strobel Zum 65. Geburtstag, Internationale Archäologie*, (Studia Honoraria 39). Rahden/Westfalen, 199-209.
- Maier, F. 1963, "Bemerkungen zur Sogenannten Galatischen Keramik von Boğazköy". *Jahrbuch Des Deutschen Archäologischen Instituts* 78, 218-255.
- Massa M., C. Bachhuber, F. Şahin, H. Erpehlivan, J. Osborne & A. J. Lauricella 2020, "A Landscape-Oriented Approach To Urbanisation And Early State Formation on the Konya and Karaman Plains, Turkey". *Anatolian Studies* 70, 45-75.
- Metzger I. R. 1998, "Keramik und Lampen. Eds. P. Lausanne, Die Klassischen und Hellenistischen Wohnhäuser im Westquartier". *Eretria* 173, 227.
- Mitsopoulos L. V. 1991, *Die Basilika am Staatmarkin Ephesos. Kleinfunde 1, Keramik Hellenistischer und Römischer Zeit* (Forschungen in Ephesos IX). Wien.
- Mitchell S. 1980, *Aşvan Kale Keban Rescue Excavations. Eastern Anatolia*. Oxford.
- Mondi C. 2014, "Hellenistic and Roman Fine Wares from the Byzantine Contexts in Tyana/Kemerhisar (Suoth Cappadocia)". *Rei Cretariae Romanae Favtorvm Acta* 43, 35-42.
- Omura M. 2016, "Yasshöyük Excavations First Five Seasons 2009-2013". *Anatolian Archaeological Studies* XIX, 11-72.
- Ortaç M. 2005, *Ziyaretsuyu, Yukarı Kızılırmak Vadisi'nde Bir Hellenistik Dönem Yerleşimi. Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi Arkeolojik Kurtarma Kazıları Dokümanları: 5*. Ankara.
- Orthmann W. 1966, "Untersuchungen auf dem Asarcık Hüyük bei Ilica". *Istanbul Mitteilungen* 16, 27-88.
- Osborne J., M. Massa, F. Şahin, H. Erpehlivan & C. Bachhuber 2020, "The City Of Hartapu: Results Of The Türkmen-Karahöyük Intensive Survey Project". *Anatolian Studies* 70, 1-27.
- Özgüç T. 1971, *Demir Devrinde Kültepe ve Civarı Kültepe And Its Vicinity in the Iron Age*. Ankara.
- Özgüç T. 1982, *Maşat Höyük II. Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi/A Hittite Center Northeast of Boğazköy*. Ankara.
- Özsait M. & Özsait N. 2003, "La Ceramique Dite Galate Du Bassin Du Kızılırmak". *AnAnt.* XI, 323-342.
- Özüdoğru Ş. & Dökü E. 2007, "Patara Seramik Fırınları". *Seres* 07, IV. *Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*. Eskişehir, 399-411.
- Pecorella P. E. 1975, "Topaklı. La Trincea di Sud-Ovest". *Studi Micenei Ed Egeo-Anatolici* XVI, 9-76.
- Pelon O. 1970, "Rapport Préliminaire Sur La Première Campagne De Fouilles À Porsuk-Ulukışla (Turquie)". *Syria* 47, 279-286.
- Pelon O. 1978, "Six Campagnes De Fouilles À Porsuk (Turquie Méridionale) De 1969 À 1977". *Comptes Rendus De L'académie Des Inscriptions et Belles Lettres*, 347-359.
- Polacco L. 1969, "Topaklı. Campagna Di Scavo 1968". *Relazione Preliminare in Smea (Studi Micenei Ed Egeo-Anatolici)* X, 54-71.
- Polacco L. 1970, "Topaklı. Campagna Di Scavo 1969". *Relazione Preliminare in Smea (Studi Micenei Ed Egeo-Anatolici)* XI, 7-25.
- Polacco L. 1971, "Topaklı. Campagna Di Scavo 1970". *Relazione Preliminare in Smea (Studi Micenei Ed Egeo-Anatolici)* XIV, 27-38.
- Polacco L. 1972, "Topaklı 1970 Campaign Of Excavation". *Türk Arkeoloji Dergisi* XIX-1, 187-200.
- Ramsay W. R. 1903, "Cilicia, Tarsus and the Great Taurus Pass". *The Geographical Journal* 22/4, 357-410.

- Regev D. 2009/10, "Akko-Ptolemais, A Phoenician City: The Hellenistic Pottery". *Meditarch* 22/23, 115-191.
- Rotroff S. I. 1997, *Hellenistic Pottery: Athenian and Imported Wheelmade Able Ware and Related Material*. Princeton.
- Rotroff S. I. 1983, "Three Cistern Systems on the Kolonos Agoraios". *Hesperia* 52, 257-297.
- Rotroff S. I. & Oliver A. 2003, *The Hellenistic Pottery From Sardis: The Finds Through 1994*. Cambridge, Massachusetts, London.
- Schafer J. 1968, *Hellenistische Keramik aus Pergamon*. Berlin.
- Stewart S. M. 2010, *Gordion after the Knot: Hellenistic Pottery and Culture*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Cincinnati.
- Strobel K. & Gerber C. 1999, "Tavium (Büyüknefes) Feldforschungen des Jahres 1997". *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 16/ I, 297-314.
- Strobel K. & Gerber Ch. 2000, "Tavium (Büyüknefes, Provinz Yozgat) – Ein Regionales Zentrum Anatoliens. Bericht über den Stand der Forschungen nach den Ersten Drei Kampagnen (1997–1999)". *Istanbuler Mitteilungen* 50, 215-26.
- Şimşek C. 2010, "2008 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları". *Kazı Sonuçları Toplantısı* 31/4, 101-134.
- Şimşek C. & Duman B. 2013, "Lykos Laodikeiası'ndan Bir Grup Yerel Üretim Kandil". *Olba* XXI, 151-180.
- Tezcan B. 1964, *1962-1963 Yalnızca Köyü Çalışmaları*. Ankara.
- Tezer U. C. 2011, *Nevşehir Camihöyük Hellenistik ve Roma Seramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Thompson A. 1934, "Two Centuries of Hellenistic Pottery". *The Journal of American School of Classical Studies at Athens* 3/4, 1934, 311-476.
- von der Osten H. H. & Schmidt E. F. 1930, *The Alişar Hüyük Season of 1927, Part I*. Chicago.
- von der Osten H. H. 1937, *The Alişar Höyük: Season of 1930-1932, Part III*. Chicago.
- Zahn R. 1907, "Die bei den Ausgrabungen in Boghaz-Köi Gefundenen Tonscherben". *Wochenschrift Für Klassische Philologie* 24, 638-644.
- Zoroğlu C. 2007, *Çatalhöyük Tp Alanı Klasik Hellenistik, Roma Çağı Seramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Zoroğlu K. L. 1976, "Eskiyapar'da Bulunan Kızılırmak Havzası (Galat Denilen) Boyalı Seramikler". *VIII. Türk Tarih Kongresi*. Ankara, 346-354.
- Zoroğlu K. L. 1978, *Hellenistik Çağ'da Kızılırmak Havzası Boyalı Kapları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Zoroğlu K. L. 1981, "Kültepe'de Bulunan Hellenistik Çağa ait Bir Amphora". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1, 239-252.
- Zoroğlu K. L. 1986, "Kızılırmak Havzası Kaplarının Biçim ve Süs Gelişimine Örnekler". *IX. Türk Tarih Kurumu, Kongrede Sunulan Bildiriler, Cilt 1*. Ankara, 459-472.
- Zoroğlu K. L. 2001, "Hellenistic Painted Pottery from the Central Part of Asia Minor: Kızılırmak Basin Ware". *Aθήνα: Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων Και Απαλλοτριώσεων, 2011, Ζ' Επιστημονική Συνάντηση Για Την Ελληνιστική Κεραμική: Αιγίο, 4-9 Απριλίου 2005: Πρακτικά / [Επιστημονική Επιτροπή: Στέλλα Δρούγου ... [Et Al.]] Athen, 515-524.*
- Vaag L. E., V. Norskov & J. Lund 2002, *The Mausolleion at Halikarnassos. Reports of Danish Archeological Expedition to Bodrum Volume 7, The Pottery Ceramic Material and other Finds from Selected Contexts* (Jutland Archeological Society Publications XV. 7). Aarhus.
- Waage F. O. 1948, *Antioch on-the-Orontes IV, Part One Ceramics and Islamic Coins*. Wisconsin.
- Yaraş A. 2001, "Antik Çağda Seramik Fırınları". *I. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 29-38.
- Yaraş A. 2003, "Allianoi Geç Antik Çağ Seramik Fırınları". *III. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 404-410.